

№. V.   Nr. 17 - 18.

LUCEAFĂRUL.

Sibiu, 15 Octombrie st. v.

1906.

A apărut în editura revistei „Luceafărul“

Muzica „Seratei etnografice“

de

Tiberie Brediceanu.

Caetul I. Preludiu și Hora , piano, solo	cor. 3.—	leî 4.—
Caetul II. Cinzece poporale , culese și întocmite pentru voce și piano 1. Spune mîndr' adevărat. 2. Vai, bădiță, dragi ne-aveam. 3. Bagă, Doamne, luna 'n nori	„ 3.—	„ 4.—
Caetul III. Jocuri poporale , culese și întocmite pentru piano. 1. Abrudeana. 2. Învîrtita. 3. Lugojana. 4. Hațegana 5. Ardeleana. 6. Pe picior. 7. Briu.	„ 5.—	„ 6.—
Prețul pentru toate 3 caetele împreună	„ 10.—	„ 12.—

Se pot comanda dela administrația noastră, **librăria arhidiecezană** și **W. Krafft în Sibiu**,
precum și dela librăriile principale din Regat.

În editura noastră au apărut și se pot comanda dela administrația noastră:

		cor.	banî	
Ioan Agîrbiceanu:	Dela Țară	1.50	și	10 porto
Ion Bârsanul:	Primele Versuri	— .60	„	10 „
Zaharie Bârsan:	Ramuri	2.—	„	20 „
Ioan Ciocîrlan:	Traiul Nostru	1.50	„	10 „
Alex. Ciura:	Icoane	1.20	„	10 „
El. Farago (Fatma):	Versuri	1.50	„	10 „
Oct. Goga:	Poezii	2.—	„	10 „
	Ed. pe hîrtie olandeză	3.—	„	20 „
A. O. Maior:	Biblioteca Copiilor, Vol. I. Cu o poveste inedită de Carmen Sylva. 21 ilustrații	1.60	„	20 „
Ioan Slavieî:	Mara (roman)	2.50	„	20 „
Alex. Vlahuță:	România pitorească	3.50	„	20 „
Maxim Gorkiî:	Nuvele	1.—	„	10 „

În curînd va apărea:

George Murnu: **Omer, Iliada**, 12 cînturi traduse în versuri. Cu ilustrații.

A. O. Maior: **Biblioteca Copiilor. Vol. II.**

Administrația și redacția: **Sibiu (Nagyszeben), Schewisgasse 2.**

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ. APARE DE DOUĂORI PE LUNĂ

SUB DIRECȚIA

Dlor: ALEXANDRU CIURA, OCTAVIAN GOGA, OCTAVIAN C. TĂSLĂUANU.

ORICE REPRODUCERE OPRITĂ.

A c a s ă .

După o tăcere cam lungă, batem iarăși la ușile voastre, iubiți cetitori, rugându-Vă, după cuviință, să ne iertați pentru întârzierea de două luni, cât timp această revistă a lipsit de pe mesele voastre. Iertați-ne zăbava și nu mai întrebați de cauzele ei, căci ar fi să fărîmăm în cuvinte povestea lungă a unor zile grele, ca să ne putem justifica. Salba de amintiri amare, vouă nu v'ar aduce nici o mîngăiere, iar nouă, reînvierea lor, ne-ar cerni sufletele. Vă rugăm dar' să nu ne mai întrebați! Cunoașteți soarta pribegilor printre străini și știți popoul de neazuri ce li se pune stavilă în cale, pînă să ajungă la vatra părintească... Pribegii am fost — din neam pribeg!

Mulțumim Celui de sus că ne-a ajutat să poposim în bună pace pe pămînt românesc, într'un colț din sînul românismului, de unde iată-ne c'am ajuns din nou la vetrele voastre, cinstiți cetitori, să vă zicem din toată inima: Bine v'am găsit! — și să vă desfășurăm vrerile și gîndurile noastre din viitor.

Ajunși aici în preajma munților fără de noroc, sufletele noastre se simt înviorate de nădejdi nouă; ca Antheus din poveste ne simțim premeniți de puteri proaspete pentru lupte și izbînzii ce trebuie să vină.

Culmile munților, în haină albă de moșnegi cuminți, ne chiamă zi de zi, din revărsatul zorilor și pînă 'n seară, să le curățim creștelele de rușinea miezuinelor, ce vremurile măștere le-au încremenit între sufletele celor de-un neam.

Și le vom asculta chemarea!

Revista »Luceafărul« a propovăduit neîncetat, a înlesnit chiar, unitatea culturală și pînă acum; ajunși acasă, ne dăm și mai bine seamă, cât sîntem de îndepărtați de acest ideal. De aceea vom întrebuița toate mijloacele, cari cadrează cu programul nostru de fapte, pentru a apropia pe ai noștri de cultura mai înaintată din regat și de graiul mai desăvîrșit și mai frumos de acolo. În limba scrisă am făcut deja progrese însemnate. Aproape toate publicațiunile dela noi azi se scriu într'o limbă mult superioară celei de-acum cinci ani. Peste alți cinci sau zece, cînd generația tînără va stăpîni, nădăjduim că se va scrie și mai bine și că se va îndrepta și limba vorbită cărturărească, care în multe părți e încă monstruoasă. Nădejdlile de îndreptare ni se trezesc, cînd vedem cum cei mai buni dintre tinerii dela noi trec granița României mînați astăzi numai de dorul învățaturii românești. Și toți se vor întoarce și cu mîndrie de apostoli vor lumina pe cei de-acasă rămași în urmă.

Munca nu va fi ușoară, fiindcă mare este puterea întunecului și îndărătnicia obiceiului. Dar adunîndu-ne umăr la umăr toți cei ce credem în isbînda idealului, prefacerea de îndreptare va urma de sigur.

Și vouă, iubiți cetitori dela noi, vi se impune, ca o sfîntă datorie, să ne sprijiniți în realizarea acestor gînduri bune, căci puterea cea mai mare voi o aveți. Din toate

*

colțurile românești ați fost de curînd la București, ați văzut acolo icoana vredniciei neamului vostru, v'ați întors din țara fraților întineriți de entuziasm și de nădejdi; căci ați văzut, ca Moise, Caananul viitorului nostru. Ajunși acasă deslegați-Vă limbile — chiar și cele de foc — și spuneți povestea frumoasă ce-ați trăit-o în cele cîteva zile pe pămîntul românesc. Spuneți că neamul nostru ce-a trăit veacuri de-arîndul îngenunchiat de vijeliile sortii, azi vrea să trăiască ca neam luminător aici la poalele Carpaților. Spuneți-le tuturor că astăzi frații din Regat nu mai trăiesc vremurile de umilință și de întunec, că sînt fruntea popoarelor vecine, că sînt admirați de străinătatea întreagă și că datoria noastră, a celor de sub stăpînirea altor domni, este să ne străduim din toate puterile să ținem pas cu ei în cele bune. Pogoriți-vă, iubiți cetitori, mai ales între popor și treziți-î dragostea pentru cartea românească, spuneți-î în limba lui povestea minunată a neamului de pretutindenî.

Norocul nostru a celor dela această revistă a vrut să ne strămute acasă, deschizîndu-ne un uriaș teren de activitate tocmai pentru propovăduirea culturii în popor. Și ne va ajuta Dumnezeu și oamenii lui cu suflul bun și cînstit să ne robim toată vigoarea tinereții și toată înțelepciunea minții acestei chemări sfinte. Știm prea bine că lumea nu se prefăce de pe-o zi pe alta, dar ne dăm tot așa de bine seama că începutul de a da poporului slovă românească scrisă de oameni, cari, pe lîngă dragostea nefățărîtă, au puțința și chemarea să-l lumineze, trebuie să se facă. Vom fi prea mulțumiți, dacă după o muncă de o viață întreagă vom reuși să împodobim polițele bordeelor țărănești cu cărți scrise mai bine decît cele mai multe de pînă acum. Cei ce vor veni în urma noastră, mai vrednici și mai buni, vor găsi un ogor pregătît pentru a desăvîrși cultura și bunăstarea țaranului, care pînă acum a avut prea puțini prieteni adevărați și pricepuți.

Întorcerea noastră acasă ne deschide și alte căi de activitate. Ajunși aici în vîrtejul vieții românești, vrînd-nevrînd luăm parte la toate frămîntările cari determină evoluția noastră socială și culturală. Chestiunile la ordinea zilei, pe cari pînă acum le atingeam numai incidental, de acum încolo o să le urmărim cu o deosebită atențiune, ori unde s'ar ivi ele.

Problemele ce preocupă bisericile, dar mai ales școalele noastre, cu cari pînă acum nu ne-am ocupat aproape de loc, în viitor o să-și aibă locul cuvenit în coloanele acestei reviste. Nu vom uita nici chestiunile economice, întru cît ele stavilesc sau promovează înaintarea noastră culturală.

Cu multă luare aminte ne vom ocupa de viața socială, care se prezintă înveninată de multe patimi și de multe greșeli, a căror sanare uneori cer un tratament mai radical.

În discutarea tuturor acestora vom păstra obiectivitatea întotdeauna, iar dacă uneori ne vom uita de duhul blîndeții să nu ni se iee în nume de rău, fiindcă la baza tuturor va străjui adevărul, gîndurile bune și cinstite.

După toate cîte le-am spus acum și în trecut, această revistă tinde să fie o oglindă a vieții culturale a Românilor din Ungaria.

Literatura și celelalte arte în viitor vor fi și mai îngrijite; dacă ne vor permite mijloacele avem de gînd a da reproducerile după pictura clasică făgăduite de mult. Am dori să facem Luceafărului și un adaus muzical, în care s'adunăm cîntecele noastre populare.

Și dacă vom ajunge la un rezultat bun, realizînd toate aceste, după o muncă grea, — Dumnezeu e cu noi!

Cu aceste gînduri și cu inimă curate intrăm din nou în casele voastre, iubiți cetitori, rugîndu-vă să ne stați într'ajutor pentru izbîndirea idealurilor noastre.

Oct. C. Tăslăuanu.

Doina.

Pe unde trec cu tarmele
Copiii tăi, Dochie,
Rămân în piatră urmele
Săpate pe vecie,
Și-acolo unde se opresc
La margine de sate,
Pastiurile se 'nverzesc
Și rîd înroarate.
Vai, numai că cînd mi-a fost dat...
Să-mi trecă pela poartă...
Eă singură n'am ascultat...
O soră-mi zăcea moartă...
Un frate-mi era prin străini
Trimis la 'nvățătură.
La noi prin curte numai spină
Din casă pin' la șură.

Copiii tăi cîntînd de dor...
S'aă das pierind în zare,
Eă tot am prins din doina lor...
Treî șire... mi se pare.
Dar e de mult — azi am copii
Grijă, gînduri ce m'apasă...
Ei unde sînt — nu-i pot zări
Din curte și din casă.
Dar cîntal ce l-am prins atuncî
Mi-a fost în lume soare,
Și l-am doinit mancînd în luncî,
La horă 'n sărbătoare,
În nopți de iarnă l-am cîntat
La răd ca și la bine,
Copiii mei l-aă învățat
Și-l cîntă după mine.

Maria Cunțan.

Dunărea la Turnu Severin.

Fragment.

Mersul Dunărei e stăvilat de un ostrov, ce-o face să se lățiască și care-i ascunde privirilor apele de dincolo de el, schimbînd-o parcă într'un lac, ocolit de dealuri. Și-i atîta liniște cîteodată și apa-i așa de lină, lumina așa de vie, aerul așa de străveziu și ușor, albastrul cerului așa de curat, că te crezi în țările cu veșnică lumină, cu veșnic senin, pe malurile Mediteranei sau ale lacurilor elvețiene, pe care te-ai visat, dacă nu le-ai văzut.

De pe cea mai de sus terasă a grădinei liceului, toată priveliștea aceasta o îmbrățișezi dintr'o privire. Ochiul cuprinde atîta cît poate înălța și da aripă gîndurilor și închipuirii fără a le strivi și a le da conștiința nimicniciei omenești. Iar pe țărmul din față, casele albe ce se ivesc dintre frunzișul pomilor ca niște ființe vii, holdele ce se întind pînă la poalele dealurilor, vitele ce se urcă păsînd, sau se coboară pe mal la adăpat, toate acestea îți strecoară în suflet o dragoste de oameni și de lucrul minilor lor, cu atît mai mare cu cît nu vezi decît ceea ce-i general, adecă ceea ce-i firesc și frumos. Pe țărmul acela, departe de locuințele omenești, mai vezi ridîcîndu-se răzleț în marginea apei, mîndru în

trăinicia și tăria lui, un perete de piatră, ce-ți amintește de Traian, de Apolodor din Damasc, de Daci, de șiruri de legiuni romane. Valurile îl mîngăie, fără a-l zmăcina; iar vremurile i-au dat culoarea mohorîtă, negricioasă a stîncilor.

Iarna soarele răsare chiar de-asupra Dunărei, înfățișînd în fiecare dimineată priveliști sublime în măreția lor luminoasă și în varietatea lor nesfîrșită. Roșul aurorei împurpurează palele de nori, care se pierd în fondul galben-vioriu al cerului. Deodată, pe marginea care pare a înfrăți cerul cu pămîntul se ivește un strălucitor punct de foc orbitor, care țîșnește în văzduh săgeți de lumină și de căldură. Marginile norilor se împodobesc cu sclipitoare chenare de aur, cu tivuri șerpuitoare ce par niște fulgere încremenite.

În jocul fermecat al celor mai vii și mai nesfîrșit de variate colorii și alcătuirii ale norilor, roata de foc se înalță, desprinzîndu-se în cîteva elipe de marginea fumurie a dealurilor. O punte, bătută în pulbere de aur, o punte ce tremură pe luciul luminos al apei se întinde deodată spre țărmul înmărmurit de atîta măreție.

În nopțile de vară, cînd lumina lunii se scaldă în unde, peisagiul privit din întunerecul frun-

zişului grădinei publice te poartă în lumii de vrajă. Țărnuț de dincolo, pierdut în neguri, nu se vede. Te crezi pe marginea mării. Pe țărmul de dincoace se leagănă, ca niște umbre mohorâte ce-ți dau fior, chipul arborilor grădinei. Luna își trimite lumina-î rece-argintie, ce se resfrînge în sclipiri metalice, pierdute în undueri de valuri. În depărtare luciul sticlos al apei se pierde în întunec. Tot peisagiul acesta așa de romantic, așa de înfiorător de frumos platește parcă într'un vâl de taină, de pustiu fără viață, de liniște de moarte.

Intr'o zi de toamnă însă, apa de culoare cenușie, apăsată parcă sub greutatea văzduhului, nu face nici o cută. Nici o sticlire de lumină, nici o rază, nici un reflex nu dă viață luciului șters. Ceața rece și deasă învălue totul, mărginește întinderea priveliștii și ne dă impresia că privim printr'un vâl des. Ostrovul parcă plutește în depărtări, din ce în ce mai adîncit în apă. Cerul cenușiu se îmbină cu apa, cu trupurile mohorâte, învăluite în ceață, ale dealurilor de pe margine într'o înfrățire desăvîrșită. Nicăiri nu vezi o pată de o altă culoare mai vie, care să turbure uniformitatea apăsătoare a acestei priveliști. O rază, ori un ciripit și toamna s'ar schimba în primăvară, un petec de verdeață, un arbore înfrunzit și te-ai crede în aluviunile de o vegetație așa de puternică ale nordului veșnic noros. Dar în amurg ceața se rărește, pierde și poți privi de-asupra-ți bolta de un albastru așa de blînd și de curat. Doar spre soare-apune au mai rămas cîteva pete de nori subțiri. O geană de lumină roșie împurpurează marginea zărei și dă norilor reflexe de jăratec. Roșul se întinde în sus spre albastrul cerului, în care se pierde pe nesimțite trecînd prin nuanțe galbene și verzu. O pînză de mătase a cărei față roșie face ape-ape, schimbîndu-se în mi de nuanțe se întinde între cele două țărmuri, oglindind casele și arborii de pe margine. Intre apă și cer văzduhul pare și el roșu și pe fondul acesta se desenează contururile precise-negre ale vaselor din port, ale arborilor grădinei, ale platoului și dealurilor de pe celalt mal, toate învăluite într'un fum viori. O licărire de lumină, două coșuri, o uriașă făptură neagră spintecă luciul purpuriu, lăsînd în urmă o dîră, care se lărgește mereu spre țărmuri. Felinarul dela catart trimite o resfrîngere, ce se afundă în apă, însoțită de

șirul de clipiri de candelale ale ferestruicelor dela cabine.

Dela o vreme geana de lumină roșie se spă-lăcește din ce în ce, umbra amurgului învălue în nedeslușirea ei totul, iar sus cornul lunei se aprinde, mărginind într'o parte restul discului, pe care de abia îl poți vedea ca pe un geam străvezi.

*

Peisagiile acestea de un efect așa de sublim, nu știu cum le-ai putea găsi undeva aiurea. E de mirare numai cum poți face urcușul greu al unui munte, pentru a avea o priveliște, care nu întrec pe aceasta în măreție și strălucire și totuși pe aceasta cîți vin s'o vază și s'o admire? Locul de unde ea se desfășoară în toată splendoarea ei, e o terasă pustie pe marginea de est a orașului, care începe totgmaî de acolo de unde se sfîrșesc grădinele, bulevardul, cheiul. Terasa aceasta ar trebui să fie un templu, un loc de pelerinagiu al acelor ce cu osteneală caută frumosul în tablourile chinuite ale pictorilor, ori aleargă după el în depărtările Franciei, Elveției, Italiei. Veniți, iubitorilor de lumină îmbelșugată a Sudului, de mările lui albastre-lucii, veniți iubitorilor de lacurile Elveției, de răsăriturile și amurgurile poetice, veniți cei ce vă plac plăz-muirile de raze ale visurilor, veniți, căci tabloul e vrednic de ochii voștri. Nu e pavaj, nu e felinar, nici huruit de trăsuri și ar fi mai frumos așa, dacă cel puțin omul ar avea cuvenitul respect pentru locurile de unde poți contempla măreția Dumnezăirii și nu le-ar profana aruncînd pe ele gunoaele, pe care o lene vinovată nu le duce acolo unde trebuie, adecă afară de raza orașului.

*

Dar vina, care nu se poate măsura și pe care nici un om cu simțire n'o poate ierta, se încovoae și apasă ca o povară spăimîntătoare pe conștiința tuturor celor ce văd și stau cu minile în sîn.

Dacă priveliștilor naturei nu le dăm cuvenita atenție, apoi nici sfintelor mărturii ale trecutului nostru nu le dăm respectul și dragostea de care sînt vrednice. Mai spre est încă, chiar în marginea Dunărei, la picioarele terasei ce se prelungeste e o ruină vinată: un perete de piatră cu temelia puternică, dar cu vîrful ros și găurit de vremi. Tencuiala ce leagă pietrele s'a întărit

ca piatra însăși și de altfel opera e a unui popor care năzuia să birue vecinicia. Pe afundăturile și zgghiaburile dintre pietri au crescut mușchi și ierburi ca pe stîncile munților.

E piciorul podului lui Traian, mărturia vremilor de plămădire a poporului nostru. Pe o parte a lui e drumul de apă al vapoarelor, pe alta e drumul de fier. Călătorii privesc și de o parte și de alta urma aceasta a veacurilor trecute și se simt mîndri cînd pot spune altora c'au văzut-o. Vin mulți străini din depărtări, străini de loc și străini de neam, anume să-l vadă. Și nu-î conduce nici măcar o potecă pînă la ruina aceasta și nici o tablă nu le arată ce-î cu ea, în jurul ei se întinde pustia profanată de gunoae. Tăbăcarii și cojocarii orașului își întind pe el și alături pieile umede în putrefacție, făcînd pe cercetătorii pioși să priviască ruina cu batista la nas. Iar oameni răi rup cu ciocane și pietroae ciopeți din el și pe virful lui, pe care nu-l umbrește o ramură, nu-l adăpostește o scuteală, cîntă cobitor în fiecare seară o cucuvea.

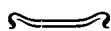
Tovarășul lui de pe țărmul celalalt se păstrează mai întreg, cu toate că pe stăpînitorii pămî-

tului aceuia nu-î leagă nimic de el. Ferit de oameni, de răutatea și nerecunoștința lor, el stă în marginea caretelor de grîu și de porumb, străjer al timpurilor viitoare.

El pare a privi îndurerat pe cel de dincoace, care se năruie încet, încet pe pămîntul unor fii sceptici, indiferenți și nerecunoscători. Și nu numai el. În jurul lui, pe coasta și terasa Dunărei, sînt urmele lagărului de care ne pomeneste istoria. Pămîntul s'a desfundat acum cîțiva ani de un arheolog, care a cărat la muzeul din București ce-a fost mai de seamă, lăsînd descoperite pietre cu inscripții mortuare, cu sculpturi greoae, orî numai cărămizi și pietri de zidărie, pe care le cară acum de acolo oricine are să-și zidiască o împrejmuire, o casă, un grajd. Și peste țărîna care rămîne, aceeași profanare, aceleași gunoae aruncate, pe care cresc spini și ciulini, ce-ți împedecă mersul, piosule adorator al trecutului.

Dar de bună seamă zorii vremilor de prefacere ce se vestesc vor spăla și această pată, dînd cîntea cuvenită lucrurilor acestora așa de vorbitoare urmașilor.

G. C. Ionescu.

O inimă.

I.

Și nu era moartă, era numai dusă. Dar cerul își lăsase toți norii grei să se razime de dealurile mari, și văzduhul apăsa tare. Erî a fost senin, un vîl albastru întreaga boltă. Nicî un suspin nu se înălța din desimea fagilor bătrîni. Astăzi glasuri adînci pleacă din orî ce ascunziș de pădure, suspine înecate se ridică tremurînd de sub boltitura de frunze. Vîntul bate 'ncet și jalnic, și pe aripile lui bolnave par'că, psalmul de durere al pădurilor de fagi, pătrunde și mai tare inima. Părea că a sburat ceva de pe pămînt, ceva ce însenina cerul și făcea codri verzi să înalțe o rugăciune duioasă din inimă. Liniștea odaii apăsa greu, tot mai greu în sufletul lui.

Și nu era moartă, era numai dusă. Dar Gheorghe Pascu, cum ședea la fereastră, cu capul răzimat în palmă, privind spre pădurile mari, părea că o vede cum plutește ca în vis tot mai departe,

tot mai departe, pînă ce se ascunde într'un nor subțire, plin de lumină. Nu știa de s'a dus ea, orî sufletul i s'a desprins ușor de lutul greu al trupului și s'a depărtat lăsîndu-l singur. — Nu, nu s'a dus numai ea, a plecat și din Gheorghe ceva, ce era al ei, ce era al amîndurora. Și cum sta cu ochii negri, măriți de înduioșare, la fereastră, i se păru deodată că a rămas singur în lume, neștiut de nimeni. Era așa de pustiū pe-afară! Murmurul surd al pădurii, dealurile cu iarbă mohorîtă, ciripitul scurt și răgușit par'că al paserilor, îi măreaū pustietatea. I se părea uneori că e departe undeva, în locuri necunoscute, unde încetul cu încetul se va stinge orî ce suflare de viață. Apoi i se părea că e iar copil mic, ce se zvîrcole pe salteaua de pae sub țol, și nu poate s'adoarmă. Căci afară e lumina albă, misterioasă a lunii, și lumina aceasta pătrunde prin ochiu-

rile mici de fereastră în casă, și el nu-și mai poate lua privirea de acolo. Blîndeța nopții de primăvară îi pătrunde în suflet, închipuirea lui de copil prinde aripă ușoară, carî îl duc departe în lumea poveștilor pline de minunății și de groază. Atunci îi era frică, își vira capul sub țol, și i se părea că pornește cu pat cu tot din casă. Se simțea atunci așa de părăsit, așa de fără ajutor.

Gheorghe se scoală dela fereastră, și umblă încet, ca în vis, prin casă. Era pustiū afară, dar casa părea un cimitir cu atîtea morminte părăsite, cît era numărul mobilierului sărac. Îi părea că de veacuri masa era în colțul acela întunecat, cu aceeași învălitoare, ce atîrnă trist, ca un gînd frumos zdrobit. În jur scaunele împietrite, par'că-ți fac semn să te depărtezi, să nu le tulburi gîndurile, visările în cari sînt adîncite. Lîngă peretele alb-alb — de ce-î așa de alb peretele? — divanul plin de umbră așteaptă — așteaptă, și nu mai vine nime să scuture per-

delele grele, să pătrundă razele luminii. Divanul cu spatele înalte se uită la Gheorghe și par'că-î spune: Ce vreaî, streine, ce cauți aici? Apoi îl cuprinde iar piroteala vecinică. Gheorghe vrea să tremure par'că. Privește cu ochii stinși, își duce mîna în barbă, și două lacrimi curate isvoresc, luminînd în vîrfurile genelor. Ceva i se puse la inimă și-l tot îmboldea: Ci nu fi prost, Gheorghe, nu e moartă, e numai dusă. Ia privește la dreapta! Și 'ntradevăr la dreapta în două păhare cu îngeri albi, stau florile de iasmin puse de mîna ei. Așa e de curat iasminul, numai unele petale încep să pălească. Mirosul lui îmbată, mirosul lui și amintirea aceleia, ce a rupt cu degete subțiri crenguțele fragede. Dar lui Gheorghe i frică să se apropie. Îi e ca și cînd ar fi să-î șoptească florile ceva de ce se teme, crede că de s'ar apropia un glas tainic i-ar pătrunde în ureche și i-ar șopti: »Sărace Gheorghe, rău ai ajuns tu, sărac de inima ta!« — Un trandafir veghia în mijlocul iasminului, și părea

Din România: De pe valea Argeșului.

că-î zice: »Măi Gheorghe, nu fi tu copil, nu e moartă, e numai dusă!«

O neîncrezătoare licărire de bucurie se ivește în ochii negri. Se apropie încet, și atinge lin cu mîna măsuta rotundă unde erau florile: pe aici și-a pus și ea mănutele scumpe! Și înfiorat eși afară!

Doamne, coridorul, curtea asta, te face să ieși lumea 'n cap, așa e de pustie. Crește iarba, înspică iarba, și numai cîțiva puî lunecă printre firele înalte, de cîteorî aripî negre de ciorî filfăe pe de-asupra. Atîtea ciorî cine-a mai văzut! Și cînd cîrăe ele, par'că te străpunge ceva prin inimă. Ceva așa de rece.

Un fir de mătăsă albastră luminează afară din colțul ferestrii. Gheorghe își uită curtea goală, pustie, și privește îndelung la firul acela. Il ia cu sfilă, îl apropie de buze, își mîngăe cu el obraji și fruntea. Il pune în palmă și nu-și mai ia ochii dela el. Da, da, cu fire de acestea a cusut la haina ei albastră. Așa de curată, așa de sfîntă o vedea, cum sta cu capul plecat, cu pleoapele lăsate, albe ca de ceară, și acul se ascundea repede-repede în albastru. Atunci cînd cosa, el trecuse de multeorî pe lîngă dînsa și numai atîta putea să-î zică: »Mai ai mult?« Ochii ei adînci îl priviau rugătoare, cu o nespuse dragoste, părea că mai așteaptă ceva! Și el atunci nu mai putea face nimic, i se părea că nici nu e dînsul cel care se uită la ea, și astfel nu are nici un drept să-î spună altceva.

De-ar fi putut el să-î spună o singură dată în viața lui, cît de mult, cît de sfînt e legat de dînsa! Așa cum ar putea să-î spună acum, cînd nu e aci, cum ar fi putut să-î spună totdeauna, cînd era departe de dînsa.

Gheorghe oftă din adînc, și-î veni deodată întrebarea: Nu e prea tîrziu acum? Unde-î acum dînsa, oare veni-va iar vreodată? Și dacă va veni, ce va putea el să-î spună atunci? Nimic, chiar nimic.

Și poate nici nu va mai veni! O viață așa de rece părea că-î stăpîna pe inima lui, de cîteorî ea era aproape, tare aproape de el, încît nu-î mirare dacă nu va mai veni. O floare trăește cît trăește în brumă, dar înghețul o cuprinde pe încetul și pe dînsa, și moartea-î scutură petalele să-î facă pat pentru somnul de veci. Iar inima lui de cele mai multeorî ei a putut să-î pară un sloi de gheață. — Și i s'a și părut. Zadarnic zicea că 'nu-î adevărat, căci' durerea

mare din obraji de ceară și din ochii de mură, vorbia nespuse de adînc. Și atunci Gheorghe nu știa ce să creadă, dar îi părea că înnebunește. Iar atunci cînd simțea că ar putea să-î spună toată simțirea lui puternică, atunci ochii i se umpleau de lacrimi, și nu putea zice nimic. »Dragă, nu plînge, zău nu plînge, că eu mor dacă mai plîngi.« Ea zicea astfel, ea, mai tare cu mult decît el, și-l cuprindea cu brațele. El îngheța, gîndurile i se împrăstiau, nu mai știa nimic-nimic, atîta doar' că soția e înaintea lui. Și cînd vedea dragostea mare a ei, îi venia să-și prindă inima din piept și să o strîngă, să o strîngă pîgîn în durerea sa, pînă se va ruga de iertare.

Ce înșamnă să trăești cu o așa inimă în piept? Să te chinui, să te chinui greui, și să nu-ți întelegă nimeni inima. Asta-î mult, dar nu ar fi nimic. Altceva e totul: să faci să sufere pe cineva, care ți-e mai scump decît viața ta, s'o faci să sufere fără ca tu să vreî, să-î întuneci clipele vieții, atunci cînd tu ai voi ca clipele acestea să fie toate senine, senine și curate ca albastrul unei serii de primăvară.

Dacă l-ar întreba cineva pe Gheorghe: Viu ești Gheorghe? Ar răspunde: Nu știu! Dacă i-ar zice cineva: »Tu ești acela care ai fost în școală cel mai așezat băiat, cel mai cuminte dintre toți?« Ar spune hotărît: »Nu știu.« Dacă cineva i-ar zice: »De tine ziceau fetele: Doamne ce mai luger de tînar?« — i-ar spune: »Nu de mine!« Și dacă ar veni un moș bătrîn, bătrîn, cu barba de zăpadă, cu cîrja lucie în mînă, și s'ar uita blînd la el cu luminile lui stinse, și l-ar întreba cu glas adînc: »Spune-mi tu mie, nepoate, cine ești?« — Gheorghe ar sta puțin pe gînduri, apoi ar răspunde cu glasul și mai adînc: »Sînt omul cel mai nenorocit din lume!«

Pentru sine, pentru cei mai aproape de dînsul, Gheorghe era într'adevăr nenorocul. Pentru alții, pentru cei depărtați, cu cari avea legături mai puține, era un om cum rar s'a mai pomenit. Un om ideal, un bărbat de jertfe, la care să te uiți, și să elatini mirat din cap. — Cei mai de aproape ai lui, văzîndu-l așa de închis, așa de dus pe gînduri totdeauna, simțiau o durere mare în suflet, că omul lor e nefericit, că nu află în nimic nici o plăcere, decît doar ca să stea și să se gîndească.

Cînd era mai mic, la școlî, mamă-sa îi zicea

de multe ori: »N'ai eși dragă și tu pe afară, vezi, tot în casă se urește omu!«

Și în ochii lui nu se arăta mulțămirea, nu izvorăia din ei fericirea, ci o tristeță mare la cuvintele mamei. Când a crescut și viața lui curgea tot așa, fără sguduiri mari, dus mereu cu gândul, mamă-sa se bocia lângă el: »Așa, par'că tu cîrmuești lumea! Las' focului gîndurile! Veî avea tu vreme de ele odată. Ce, vreî să-ți răsară perî albî?« Apoi eșia gîndindu-se că de copilul ei nu va fi bine, că, ferî Doamne, va ajunge să-și scrintească mintea. Tată-so în vacanțele de vară aduna ban lângă ban, știricea pe unde se fac petreceri în apropiere, și cînd s'apropia vremea venia sfios la el: »Vezi Gheorghe, ar fi bine să mai eși și tu în lume! Uită, pîn acolo nu-î departe. Așa să mergî numai! Ce sfintu! Doar nu sîntem lipiți pămîntului să nu avem nici atîția banî. — Duci-te?»

— Nu mă duc tată!

— Nu te duci, auzî tu colo că nu merge! De ce să nu te duci?

— Vezi că e mai bine așa tată. — Se mînia bătrînul, se umplea de ciudă, se bocia mamă-sa, dar Gheorghe îi lua cu bună: »Ce-î o petrecere? Credeți că dacă mi-ar fi de ceva folos nu m'aș duce? Dar ce vād eu acolo? Nimic, credeți-mă pe mine că nu vezi nimic.«

Și ficiorul le tilcuia ce e bine și ce e rău, de-l ascultaî părinții cu ochii umezi, pentru atîta înțelepciune ce izvora din odrasla lor. — Se miraî și-l lăsaî în voia lui, și după ce se depărta, zicea bărbatul cătră femeie: »Doamne, cît e de cuminte și de bun băiatul nostru!«

Dar Gheorghe se întorcea în odaia lui, și acolo îi venia o nespusă părere de rău, că de ce nu s'a dus! Vorbele lui convingătoare pentru alții, în el treziaî neîncrederea în tot felul lui de viață și o mare durere, că pentru ce nu-î și el ca alții, așa de vesel, așa setos de viață. Atîta numai că era bun, și-î trecea necazul. O, da, de bun nu-și afla păreche, de bun și de răbdător.

Gheorghe se gîndia de multeori: cine să-și bată capul cu bunătatea asta a lui? Cine să înțeleagă că omul acela care tace mereu, care-î vecinic dus pe gînduri, dar care simte, fără s'o poată arăta, cea mai mică umbră de vorbă, care fulgeră din ochi și din graiî atunci cînd în momente mari, de înălțare, i se desleagă limba,

care pătrunde prin foc, atunci cînd e primejdia mai mare, cine ar putea să înțeleagă, că omul acesta nu ar putea să fie așa de bun, dacă nu ar avea adînc în suflet, așa de adînc, că însuși de multeori nu știe nimic de ea — o dragoste nemărginită?

Nu numai că nime nu va înțelege aceasta, — nici el nu se putea dumeri, decît atunci cînd gîndea mult, foarte mult.

Atunci îi venia în minte cineva, care în lumea aceasta a fost bun cu toți oamenii, — pe cei răi voia să-î facă bunî —, care n'a făcut nici un rău nimănui, — pe care nu l-a văzut nimeni rîzînd, care a murit în chinuri binecuvîntîndu-și dușmanii. — Acesta negreșit a fost bunătatea întrupată. — Și a fost bun cu lumea, pentru că a iubit ca nime altul lumea. Dar iubirea aceea, lui nu i-a dat nici o bucurie. Din ea a izvorit bine și fericire pentru o lume întreagă, pentru sine nu.

Și Gheorghe se gîndia: așa să fie firea iubirii celei mai mari pe care o poate avea cineva? — Înfrîindu-se de asemănarea ce era să facă, — rămînea totdeauna și mai abătut, dar bun și blînd. Mai tîrziu, după ce aî ajuns să trăiască sub un coperiș de cîteori i-a zis că e bun. — Chiar și acum, dacă ar fi aici, i-ar zice: »Gheorghieș! Bunătate dragă!« Mai mult nu! I groază ori cui să-î spună că el e iubirea! Nu, nu, iubirea nu-î așa de liniștită, așa de rece, încît să se aprindă numai în clipe depărtate, rare! Iubirea e flacăra ce arde vecinic, și dacă arde trebuie să-î vezi lumina. Iar în ființa lui Gheorghe rar era lumină! Și chiar cînd era, izvorăiaî lacrimile și stîngeaî lumina.

Și lui Gheorghe i groază! Cînd se gîndește la iubirea lui vede ceva fără de margini, unde se perde el întreg, și dacă s'a pierdut odată, — îngheață. Lui iubirea nu-î dă bucurie decît foarte rar. Nu-l face voios decît în restimpuri depărtate. Și aici e nenorocul lui: că nu simte însuși, că nu știe nimeni ce-î în sufletul său, și că prin risipirea lui vecinică, nefericește pe cei din jurul său, cari sînt mai aproape de dînsul.

E bine dar' că ea s'a dus de lângă el. Și-l va închipui numai de departe. Nu-l va mai vedea abătut, de multeori încruntat, fără să-și poată da sama el însuși de ce. Il va vedea cum e dînsul în clipele rari și senine, atunci cînd »vine acasă«, din călătoria sa cu gîndul, îl va

vedea »frumos ca un chip» și va fi fericită. — Dragostea ei mare nu o va lăsa să-l vadă altcui. Căci dragostea adâncă, adevărată când e departe vede adevărul. Și adevărul față de Gheorghe numai acesta era: Gheorghe o iubește din tot sufletul.

Că iată și acum, după ce a stat atîta amar de vreme în pridvor, cu firuțul acela de mătăasă albastră în mîna, gîndindu-se la firea lui nenorocită, vine iar în casa cea pustie, care-î răcește sufletul.

Masa de scris are două lădițe, și 'n lădițele acelea aî stat multă vreme în neorînduială scrisorile ei. Pînă a fost ea acasă, lui Gheorghe nici prin minte nu i-a trecut să le pună în rînd. Acum însă o căldură dulce, ca niște unde ușoare simțea cum îi iasă din obraji aprinși. La fiecare scrisoare ar fi stat ciasuri întregi, dar frica să nu-l afle cineva cu ele înainte, să-l întrebe ce are acolo l-a făcut să le aleagă în grabă pe toate, și să le pună într'un loc neștiut de nimeni. Îi părea că e comoara lui întreagă acolo, fericirea lui toată. Dacă l-ar fi întrebat cineva ce hîrtii sînt acelea, l-ar fi privit încruntat, el omul cel bun, l-ar fi privit ca pe un făcător de rele și nu ar fi zis nimica.

Dar o viorea uscată, printre petalele moarte însă frumoase ale căreia se perdea un fir de păr castaniu, nu a pus-o cu scrisorile. A luat-o, a eșit în uliță, și cu capul în pămînt a mers pe cîmpie. Și cite desmierdări a spus el flori! aceleia pînă în deseară, nu a spus nici cînd celei ce i-a dat-o într'o mîndră seară de Iunie.

Crescînd umbrele sării, creștea și durerea în inima lui Gheorghe. Îi era groază să aștepte noaptea. I-se părea că noaptea aceasta de se va lăsa odată are să ție veșnic. Pustiul din casă era rece acum. Părea că în orice colț staî ascunse umbre ce tremură, și abia așteaptă să se întunece mai tare ca să se poată plimba prin casă

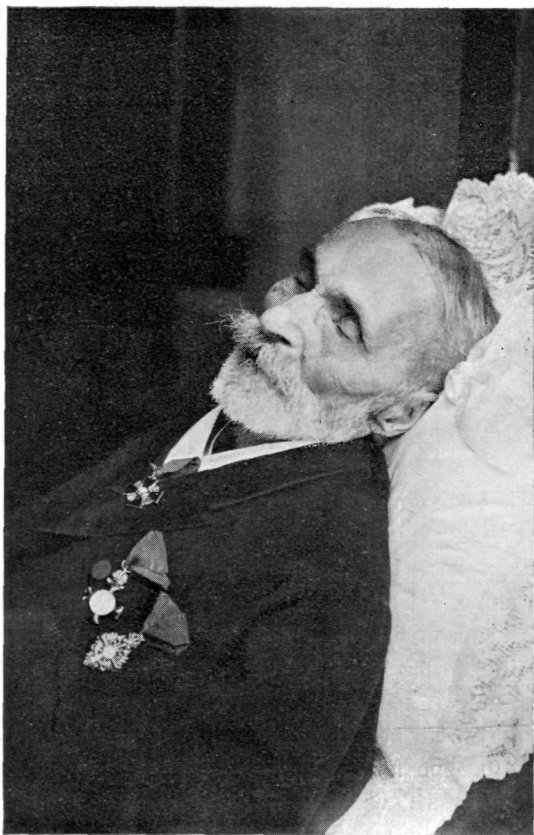
Întunecul îl umplea tot mai mult de groază. Se zvîrcolea în pat, aprindea în restimpuri lumina, și privia prin odaie. Icoana Maicii Domnului de pe perete părea că-î zice blind: »Ci culcă-te Gheorghe sărace, că nu e moartă, e numai dusă!» Gheorghe cădea greu pe perină! De-ar fi așa! De-ar fi numai dusă! El hotărît, adînc, dureros de tare simțea numai atîta: dacă ar muri Veturia, el încă ar trebui să moară. Atîta știa, atîta simțea el din toată dragostea lui.

Cele mai mici nimicuri din viața lor îi vin acum în minte, și nu-l lasă să adoarmă. Mai bine e așa! Afară picuri grei isbesc în fereastră, dar cine știe picuri sînt orî ce! Va! Doamne, cît de întunec s'a făcut și chiar acum! Altă dată mai clipea vr'o stea înghețată, acum să ie! cuțitul să tai petece mari de întunec și afară și în casă.

Dar în noaptea aceasta grea, cea mai întunecată din viața lui, el vedea limpede toate durerile ce a făcut să se strecure în sufletul Veturiei. Pare că era anume să se facă. Cînd Gheorghe era dus risipit cu gîndul, orî cînd era tulburat de greutatea vieții, atunci Veturia aștepta dela el să fie vesel, să nu-î pese, să rîdă. Și ar fi fost bine să poată fi așa, el însuși ar fi dorit, dar nu putea. Căci sufletul lui era așa de simțitor, încît cele mai mici neplăceri orî neajunsuri îl pătrundeau întreg. Veturia poate că știa asta, dar mai știa și altceva: că inima sa încă e așa de simțitoare, nu pentru orî ce, dar pentru Gheorghe, încît nu putea suferi, o dorea pînă la lacrimi, cînd vedea umbră de supărare pe fața lui.

Ținea să-l vadă vecinic mîndru și plin de viață, căci era viața ei. Ochiul Veturiei nu se mai deslîpea atunci de Gheorghe, îl privea atîta, pînă ce acesta rîdea, nemaî știind ce să facă. Iar rîsul acesta era cel din urmă venin ce se strecura în inima ei. Nu credea că Gheorghe e rău, că n'o iubește, dar i-se părea că ea e cauza la toată tristețea lui. El nu știa ce să-î spună, ea nu cuteza să-î vorbească și amîndoi se depărtau parcă din ce în ce. Cînd după un restimp lung vorbeau iar, începeau sfioși, li-se părea ca și cînd atunci ar face mai întii cunoștință, ca și cînd nu s'ar mai fi văzut nici odată. Dar apoi prietinia, fericirea, lumina ochilor, era deodată așa de mare încît ei înșiși se mira. Erau două suflete ce s'au căutat mult, s'au aflat în sfîrșit și trăiau acum laolaltă, dar încă nu s'au descoperit pe deplin unul altuia, poate foarte puțin se cunosc încă. Altfel nu ar putea să se supere din toată nimica. Dar vezi că ceea ce-î părea unuia nimica, pentru celalalt era greu, era de mare preț.

Și pe Gheorghe, deși nu se știa vinovat cu nimica, îl dureau mult neînțelegerile, mai ales durerea ei. Și acum ar fi vrut să nu fi zis o vorbă legănată, să nu i-se fi arătat o umbră de tristeț

Axente Sever pe catafalc.

pe față, așa, că Veturia să nu fi suferit nimic nimic din partea lui. Cîteodată ar fi dorit s'o deslușască de nepotrivirea unei purtări, unei fapte, dar atunci 'el se supăra de moarte, credea că Gheorghe-i neîndestulit cu dînsa, și ar fi vrut să moară aci sub ochii lui. De cîteori a trebuit el să o împăce! Doamne, ce împăcare! Abia acum — cînd Veturia-i departe — vede el bine ce cuvinte sarbede îi spunea, ce seacă era vorba lui atunci. O ciudă mare și o adîncă părere de rău îl cuprîndea, cînd se gîndea la mîngăerile lui. Ciudă-i era și atunci pe sine că nu poate fi altfel. Ar fi voit ca din cuvintele lui să se desprindă o boare lină, plină de miros de flori tinere, și el deslega un vînt de ghiață, care lovia cu aripile aspre față pe care ar fi voit s'o mîngăie. Dar nu era de vină! Să fi putut el să-i spună atunci ce are pe suflet cum ar putea acum că-i departe, ar fi fost altceva.

Și mai era ceva: Gheorghe simția că nu i-se cade să se apropie de ea decît cu vorbe frumoase, dulci, curate, — așa cum te-ai apropia

de un chip sfînt să-l rogi de ceva. Cuvintele acelea îi trăiau totdeauna în suflet, ei nu voiau să iasă, decît de tot rar. Și cînd nu avea cuvinte de acestea, îi era greu de sine însuși, și nu mai putea să spună nimic bine.

Dar acum, ș'acum icoana ei îi tremură în minte, îi fuge pe din naintea ochilor închiși, abia o vede și dispăre iar. Acum ar putea să-i spună atît de multe.

Numai cît acum e tîrziu. Casa 'ntreagă e un mormînt, afară e iad, Gheorghe e singur, și Veturia cine știe mai vine.

*

După multă zvîrcolire ațipi. Ceasornicul număra mai departe clipele, afară picurii mari izbeau mereu în geamuri. Un greer țiră în perete, ținînd de urît ceasornicului.

Deodată Gheorghe tresare, se scoală încet din pat și ascultă. Respiră cineva în patul vecin. O, da, căci cunoaște el bine respirarea aceea, par'că și bătăile inimii i-le aude. Un zimbet de adîncă fericire, și simte o mare căldură la inimă. Să-i mîngăie odată părul negru, apoi să vegheze toată noaptea să doarmă bine draguța, să nu-i fie frică în întunecul acesta.

Dar în clipa următoare încremeni. Patul nici nu era așternut. nu-i nime, nime, nime.

Nu-i nime aci, dar la fereastră bate cineva. Hotărît e acolo, în potopul de ploae, în întunecul acela. Și-i frig, bate săraca tare, decînd tot bate, îngheață acolo și el n'a auzit.

Ingrozit deschide repede fereastră: »Turio! Turio dragă!« Dar numai picurii ploii se auziau, căzînd reci și grei.

»Turio dragă, vină c'am deschis. Ce crezi tu, am deschis, vină în grabă că ți-e frig.«

Nu vrea să vină, iar e supărată, iată în haina ei lungă a trecut grabnic pela fereastră și s'a pîrîd în noapte. Gheorghe aprinde repede lumina. Izbește ușa, dar cînd să ese din bucătărie nu poate. Smîncește puternic de ușe pe cînd servitoarea se scoală îngrozită.

»De ce încui ușa tu, și nici nu spui că o încui?«

— Păi în toată sara o încuем. Nu știi D-ta?

— Bine, s'o 'ncui, dar nu cînd doamna e afară, s'o încui afară. Auzit-ai?«

Servitoarea-l privi speriată.

»Că Doamna... doar știi D-ta e dusă de

ieri. A mers acasă și știu D-ta bine că nu vine curînd.»

Gheorghe rămase un restimp fără să clipească din ochi. — Fără să mai zică ceva merse iarăși în casă. La lumină chipul Maicii Domnului părea că-i zice: »Ci nu înnebuni de tot, Gheorghe, că nu e moartă, e numai dusă«.

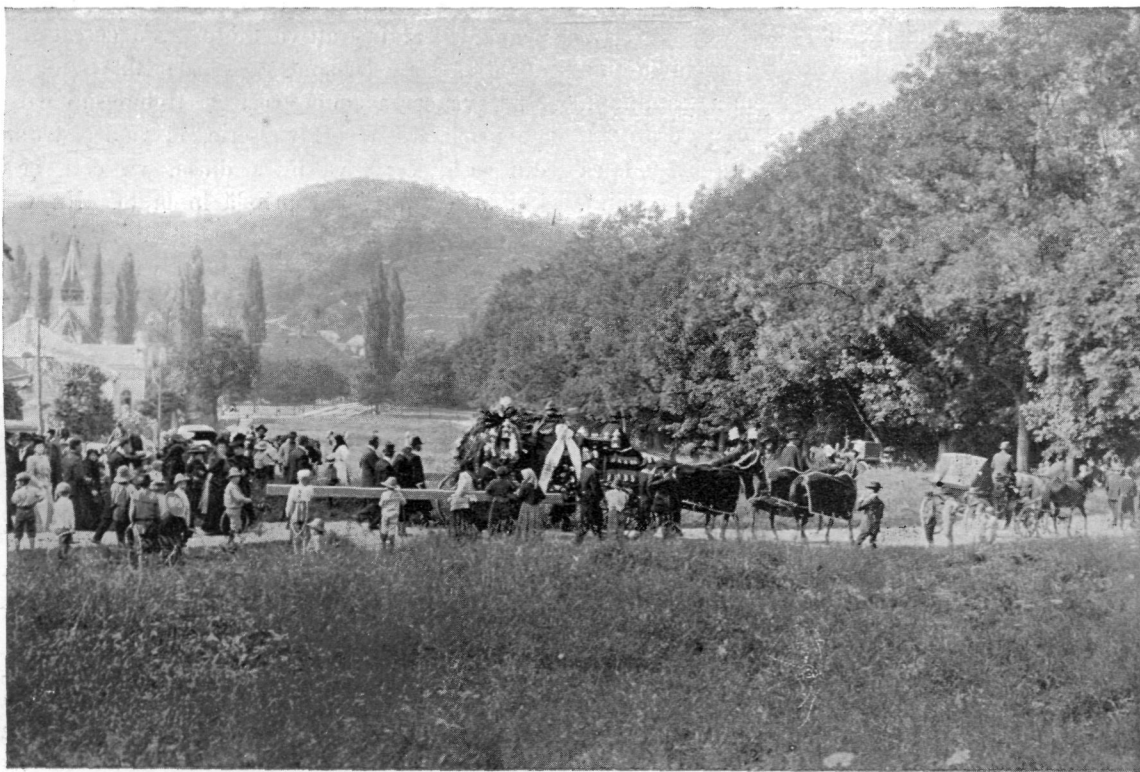
În pat, cu capul vîrît sub plapomă, Gheorghe are vedenii urîte de cari se îngrozește. I-se părea că servitoarea și-a pierdut mintea, a luat un cuțit lung-lung, și vrea să-l ucidă. Dar el îi zmințește cuțitul din mînă, și atunci ea cade ca trăsniță într'o prăpastie adîncă-adîncă. Firește c'a înnebunit servitoarea, altfel n'ar fi putut să spună, că doamna va veni. Trebuia să știe și ea, că Veturia a murit și nu mai vine.

În vis o văzu îmbrăcată în haină albă, și părea că are două aripioare curate ca de zăpadă proaspătă. Părea că-i într'o luntriță ușoară pe un rîu limpede ca oglinda. El sta la țerm și o chema să se apropie. Ea ar fi venit, dar cineva împingea luntrea mereu pe apă încolo. Incepu atunci să-i vorbească de unde era, dar glasul lui n'avea răsunet, nici el nu și-l auzia. Și cînd vedea că

se depărta tot mai tare, și că nu-i poate spune cele din urmă cuvinte, sudorile îi îmbrobodară fruntea de desnădăjduire. Atunci își aduse aminte, că în copilăria lui, cînd sta ceasuri întregi și privia în undele rîului, făcea adese luntrițe mici de hîrtie, și le lăsa să plutească pe apă. Amintirea aceasta îl înșenină. Se apucă grabnic de scris și scrie-serie-serie pînă ce umple atîtea coale de putea face o carte. A început cu scrisul acolo: unde-a cunoscut-o, și sfîrșia cu moartea ei.

O viață întreagă scrisese, așa pînă ai număra la zece. El credea că numai cîteva cuvinte are încă să-i spună ca să-le ducă cu ea pe ceealaltă lume, și acum vedea că trebuie să-i ducă întreaga lui viață. A scris el a scris, dar cînd a ajuns la cel din urmă rămas bun, plînsul îl înecă, și ar fi vrut să moară și el, orî să se înnece în rîul acela.

»Turio dragă, acum tu te duci! Și rămîn eu, pentru-ce rămîn eu? Turio dragă, tu mori acum, și pe mine nu mă mai vezi, și eu pe tine nu te mai văd. Vezi că de mine nu s'a apropiat nimeni cu atîta dragoste ca tine! Vezi tu, că

Inmormîntarea lui Axente Sever: Convoitul.

pe mine nu m'a dezmiardat nime, pînă a nu te cunoaște pe tine. De aceea credeam că tu nu poți să mori, pentrucă atunci trebuie să mor și eu, iar eu n'am crezut nici-odată că voiți muri. Tu te duci acum Turio, și nu mi-ai zis și mie: vii și tu? Altădată cînd mergeai la plimbare îmi ziceai: vii și tu? Și-ți aduci aminte, Turio dragă, că eu totdeauna veniam. Ași fi venit și acum, Doamne cum aș fi venit. Tu nu știi că lumea s'a prăpădit? Nu mai este lume, Turio! Pare c'a înghețat cerul, aerul, pămîntul. Iar casa noastră e plină de morminte. Ce voiți face eu în mormintele acestea, Turio dragă? Știu eu ce voiți face: nu voiți face nimic, voiți sta și — înlemnit voiți tot privi — pînă ce voiți îngheța și eu cu ochii deschiși. Tu nu știi cum îmi pare mie de rău că te duci, nu știi cum mă doare, cum mă ucide depărtarea ta. Vezi că mie nu mi-a spus nimeni o vorbă bună, pînă te-am întilnit pe tine. Și vorbele tale toate mi-au pătruns sufletul. Acum să ierți dragă dacă ți-am greșit. Nu voiți mai greși la nimeni mai mult. Nicîi ție n'am voit să-ți greșesc, să te supăr cu ceva. Noapte bună, Turio, dar la capul rîului să mă aștepti, numai să fug pînă acasă să iaș scrisorile și floarea, știu vioreaua care mi-ai dat-o într'o sară mîndră de Iunie. Acelea nu le las nici mort. Că vezi tu, dragă Turio, eu is mort acum, dar vii la tine că și tu ești moartă, și să mergem așa amîndoi, Dumnezeu știe unde».

Cînd se trezi dimineata, cerul era limpede ca lacrima, și soarele lumina plin de văpăi de argint. Servitoarea, după ce i-a pus cafeaua, se opri și zise cu ochii în pămînt:

»E bolnav domnul? Să chem un doctor, este unul aproape.

— Nu-î de lipsă. De ce să fiu bolnav?

— Apoi, e așa de palid domnu, și azi noapte toată noaptea a vorbit, și a gemut ca de chinuri grele.

— Se vede că mă cercase nește friguri. Dar trece. A și trecut. Acum nu mai simt nimica». Apoi după un răstimp...

»N'a venit ceva postă?

— Numai gazeta și o scrisoare, dar nu-i scrisă cu cerneală.

— Ci nu-mi mai tot toca, adu-le 'ncoace».

»De-alaltăieri de cînd am plecat, în toată clipa îmi vine hotărîrea să mă întorc acasă. Mă doresc așa de mult la tine! Tu bunătațe dragă!

Sînt ostenită, dar nu pot să mă cule pînă nu-ți scriu barem atîta: că atît de mult mă doresc la tine!»

Fluerînd un cîntec de lume, Gheorghe merse 'n casă, mai ceti odată scrisoarea, apoi o puse lîngă celelalte. Părea că învie în casă totul, și orî din ce colț, părea că-i șoptește cineva: »Vezi prostule, nu ți-am spus că nu e moartă ci e numai dusă!»...

Incetul cu incetul s'a dat cu gîndul acesta. Dar acum altceva îl neliniștea. Cum se va purta cu ea dacă se va reîntoarce? Să stee tot așa mut în fața ei, să-și oglindească iar micile lui mizerii în ochi și obrazi, ca iar să-i umple sufletul de venin? Nu, asta nu se mai putea. Mai ingrabă își va rupe inima din piept, decît să o facă să mai sufere. Și va trebui, simțea că trebuie să-i spună mai multe. Nu va putea însă nici acum. Firea lui nu-l lăsa să-i vorbească atîta. Mai ales așa de curat, așa de frumes cum el ar fi dorit. Cum va putea să-i spună totuși, ceea ce aici încolo simțea că trebuie să-i spună?

Gheorghe se gîndi mult, mult. Tirziu îi veni în minte scrisoarea ce i-o trimisese Veturiei în vis azinoapte, și ochii i-se umplură de lumină. Așa! Îi va scrie, tot ce nu poate cu graiul, ia peana, și... înșirați-vă litere. N'a cercat nici-odată să scrie ce simțeste el, dar în vis mergea bine, va cerca acum treaz, și trebuie să meargă. Pe urmă, după ce-i va scrie, el va ieși frumos din casă, Turia va intra dînsa, va ceti, și va ieși în grădină să-l prindă în brațe. Nu va fi așa de greu să scrie. Ce simțesc alții a scris destul. El — vezi bine — nu va avea simțiri așa alese ca alții, — dar nu le va scrie ca pe acelea să-le știe lumea. Le va scrie numai pentru Turia, ca să n'o mai necăjască, numai pentru dînsul, ca să nu se mai întunece, să nu-i mai fie ciudă pe sine-și, numai pentru ei amîndoi, ca legătura lor să fie tot mai puternică, tot mai sfîntă! —

Toată ziua a fluerat prin casă și prin grădină, pe uliță îi era rușine să fluere. Acum nu mai avea Turia pentru-ce să se supere pe dînsul. Nu-i va spune cu graiul ce simte, cum e sufletul lui, aceasta nu o poate. Dar îi va scrie. Îi va scrie așa cum își închipue dînsul că va putea scrie. Ei îi va părea că prea e tăcut bărbatul său, prea e dus pe gînduri. Asta așa a fost să fie, de firea aceasta nu poate el scăpa. Dar, dacă

tot răul e numai aici, ușor se dedă Turia cu dînsul. Ce știî, încă poate îl avea și mai drag. Doamne, numai de-ar veni curînd acasă. E dusă de trei veacuri par'că. Ce va face pe-acolo pe unde s'a dus? Ia, va sta și se va gîndi la el. Alta ce să facă? O ba nu, cu mîinile 'n sîn nu stă Turia. A dus să facă o cusătură frumoasă. Va coase și se va gîndi la el. Pînă odată. Dacă sosește »odată«, porneste iar înapoi, și vine par'că o simte el de-acuma cum vine. Numai de ar aduce-o Dumnezeu în pace.

Dar pînă atunci încă în astă sară trebuie să-î scrie o scrisoare. Și așa mîne poate dormi. În vacanțele Paștilor are și un profesor dreptul să doarmă pînă la opt. Apoi mîne va ieși să facă o preumblare, știî o preumblare împărătească. Căzuse Paștile tirziu și dase nește călduri, de băieții mai ștregarî s'au și apucat să se corlească în apă. Și erau verzi cîmpiile și pădurile, de s'o ieî razna dimineata și să te 'ntorci sara, flămînd coala neică, de cînd te-apuci de mîncare să ți-se pară că se bat lupii în gura ta.

Cînd să adoarmă, îi venî în minte ceva foarte atrăgător. Planul unei povestiri lungi — unde ar avea el să spună așa de multe. Dela puterea cu care i-se ivi acest plan înțelese însă, că dacă se va apuca de scris, va lucra cu ziua și cu noaptea de cap — așa vedea de frumoasă povestirea aceea. Și atunci iar va fi tot dus cu gîndul, iar va vorbi numai ca să nu-și uite, și ce va zice atunci Veturia? Să-î spună el că pentru ce-î așa? Toate i-le-ar spune, numai asta nu. Căci vrea să-î facă o surprindere, da, da, o surprindere și ea să se mire, să se tot mire, și apoi apucîndu-se de cetit să nu mai lase foile pînă nu le va fi cetit pe toate.

. . . . .

Cînd i-a scris peste trei săptămîni că vine, drumul lui cu trăsura pînă la gară, într'o frumoasă dimineață cu cerul limpede, — a fost un vis dulce. Și iar i-s'a părut, cînd a văzut-o albă și fragedă, ca un crin tînăr, că acum o cunoaște mai întăi, și ar fi fost gata să-î zică: »domnișoară«. Aî început vorba sfioșî, par'că s'ar teme de ceva, dar în galopul aprig al cailor, în valurile calde de lumină ale soarelui, în verdeața întunecată a brazilor printre cari șerpuia drumul alb, suflutele lor avură cîteva clipe de adevărată înțelegere, ochii lui s'au oglindit limpezî

în privirile ei curate, și cele dintăi cuvinte simțite, din inimă, și le spuseră în clipele acelea. — Veturia se mira că omul ei, atît de întunecat altădată, poate vorbi astfel, el, care altădată era așa de sărac în desmierdări. Și biata ei inimă, bolnavă de atîta așteptare ce-î părea zadarnică, începu să bată deodată tare, ca la un copil speriat. Obrajii i-se îmbujorară, ochii i-se umeziră, și ar fi voit să nu se mai sfîrșască drumul acesta. Acum era convinsă pentru întăia oară, că Gheorghe o iubește! Nu-î va păsa de aci încolo, oricum va fi el. A găsit azi diamantul, după care a căutat atîta timp, va privi — singură — la strălucirile lui, cînd Gheorghe va fi dus la școală, orî tristeța-l va cuprinde iarăși.

»Azi stai mult?«

»Pînă la 12. Pentru noi, oamenii mari, nu e atîta, dar băieților cred că le vine greu. Văd cîte unul, mai ales din cei din clasele de jos, așa de palid de mă umple mila. — Ție nu-ți va fi urît?« — »Nu! În grădină trebuie încă atît de mult îndreptat. Prostu cel de Neculaie a făcut nește cărări de-ți vine să fugi cînd le vezi.« Cu două cărți subsuoară Gheorghe Pascu eși în lumina albă de afară. Înalt, uscățiv, cu obraji palizi, umbriți de baiba neagră, bogată, mergea grăbit prin umbra mirositoare a acatilor înfloriți. Ochii negri, adînci, îi ardeau și acum. Până la două ceasuri stătu la masa de scris, la cinci s'a sculat și a scris iar, pînă ce Veturia nu l-a mai putut aștepta cu cafeaua. »Bine, omule, tu-ți faci de cap cu scrisul ăla! Va trebui să te las să-ți ieî singur cafeaua, și prînzul și tot! Așa nici o tihnă nu poate fi la casa noastră!« Și el s'a sculat îndată, cu fruntea visătoare, cu ochii aprinși și nu știa la 'nceput unde să meargă. »Doamne, Gheorghe, cum îți ard ochii, uită, eu nu pot să sufăr acum privirile tale. Ca și cînd ai fi bolnav.« Și el a cuprins-o ușor, netezindu-î părul: »Nu e nimic, dragă, scriam ceva.« Pe urmă nu i-a mai zis nimic pînă la despărțire.

Veturia a rămas plină de durere și în îndărătnicia ce a cuprins-o vedea lucrurile foarte mărite, și se silea să le vadă astfel.

Îi părea rău de cuvintele aspre ce i-le spuse lui Gheorghe, și-și aduse aminte că trebuie să fie mulțămîtă cu el, orî cît va fi de dus pe gînduri. Căci diamantul pe care l-a aflat, e al ei. Mai bine va privi singură la strălucirile aceluî diamant.

Veturia eși în grădină, după ce spuse cîteva

cuvinte aspre servitoarei, ce nu mai găta cu spălatul.

Două straturi de flori trebuiau plivate, servitoarea are de lucru prin culină, așa dar' Veturio, nu te mai gîndi, pleacă-te, că ți-e destul de fraged mijlocul, și scoate buruienile. Aseară a plouat binișor, și uită ce miros de tinereță se ridică din pămîntul umed. Da, de tinereță! Așa ca nește valuri calde, nevăzute, de viață, ce-ți pătrund ființa, îți aprind mai tare trandafirii din obraz. Cum stai plecată, ți-se neliștească tot mai mult sinurile pline.

Ce ar fi să te trezești numai că vine Gheorghe — tu să nu știi nimic — să-ți pună palmele moi pe ochii tăi senini, și cînd veî întreba tu că cine-î, el, în loc de răspuns, să te sărute pe obraz, pe gură, apoi luîndu-și palmele, să-ți umezească și ochisorii? Așa-î că iar te-ai pierdut cu gîndul, Veturio? Uită, n'ai plivit mai nimic, deși știi bine că desară trebuie să arăți lui Gheorghe sporul de peste zi. Adecă trebuie, dacă vreî tu. Și tu știi că vreî. Veturia clătina din cap și se apucă mai cu inimă la lucru. Florile în toate culorile rîdeau în straturile svelte, sup lumină

albă de argint a soarelui. Garoafele rumeniau ca pete de sînge între ochiul bouului de zăpadă. Tufe mici de rezedă stau sfoase pe lîngă cărare, numai albinile, cu picioarele de safran, le mai clatină. Gura leului doarme și acum și visează, cu gura jumătate deschisă, sărutări ce nu mai vin. Din smaraldul frunzelor aspre, trandafirii se înalță, din șase cercuri, tivite cu pajiste peste celelalte flori, și-și pleacă grele capetele, îmbătate de fericire și viață. — De lîngă straturi, prin mijlocul grădinii, cărarea umedă e umbrită de cireși, ce pare că vrea să-și ascundă boabele verzi încă. — Și uite, la mijlocul cărării, chiar sup nucul voinic, lavița cu spătează, chiamă la puțin repaus stăpina ce s'a prea aprins la muncă. — Veturia rupe o garoafă, ș'o prinde în părul bogat, și merge dî se așază pe laviță. Numai o jumătate de strat a rămas neplivit. Ș'acolo e încă prea moale pămîntul. Uite, numai acum a băgat de seamă că i-s'au cam urîțit ghetetele. Cîtu-s de mici ar fi putut pătrunde de-a binele întregi prin pămîntul jilav. Oare zău, ce ar fi fost să-î rămînă ghetetele acolo în pămînt, până ce ar fi venit Gheorghe acasă. Ar fi plecat

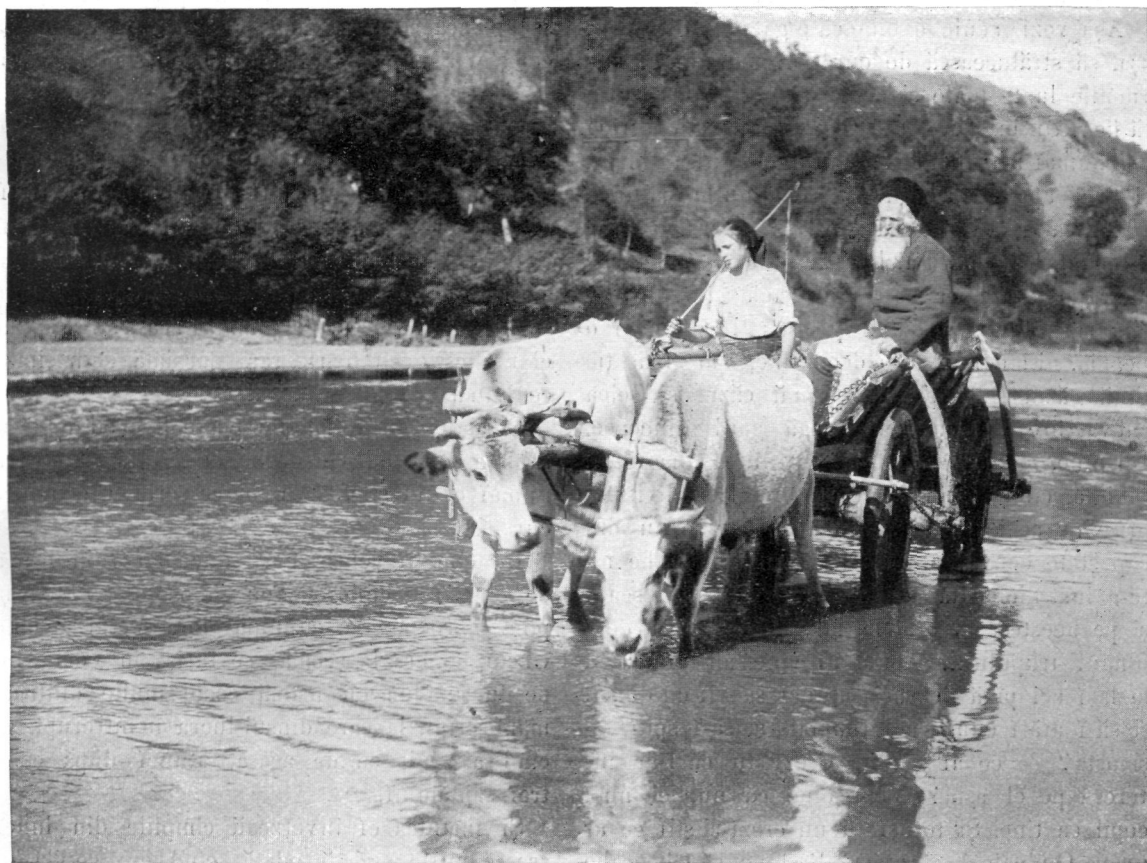
Inmormîntarea lui Axente: Discursul funebruî ținut de dl Mihaiu Popoviciu.

amîndoi să le caute. Ea s'ar fi mirat mult, iar el ar fi privit-o așa de înțelegător! Vezî bine că da, că dînsul n'are alta de lucru! Ba are săracu de nu-și vede bine capul! Și chiar de nu ar avea, asemenea copilării s'ar potrivi oare cu firea lui așa de cuminte și de așezată?

Veturia clatină a nu din cap, dar un suris cald tot îi scapă pe buze, și-î încremenește în colțul gurii mici. — Uite, să știi că azi e cald. Așa cum e cînd trecî din Maiu în Iunie. Și pe ea o stringe haina la piept. Doamne, cum sint și sîmurile astea. Pare că numai ele să încapă în lumea asta largă. De vină e dînsa că sînt așa de neliniștite și trebuie să-și descheie haina, dacă nu vrea să i-o spargă? — Atunci ar fi a ei vina. Gheorghe ar face o față acră, cînd ar auzi că trebuie o haină nouă. Și de ce să-l supere? N'are el necazuri destule? Ba are săracul, încă prea multe.

Așa... acum e bine. Uite, boarea asta, bine că te răcorește, dar te și mîngăie și te înfioară nu

știu cum. Îți svîntă sîmurile ce-au asudat puțin, și le lasă așa... albe, ca doi puî de lebădă... Doamne, zău că ești proastă, Veturio! Auzi ce-î vine în gînd! Unde s'a mai pomenit așa ceva. Gheorghe are »prelegeri« azi până la 12, cum va putea veni dar' să te cuprindă de după gît, cum ai voi tu și să-și plece capul pe sînul tău desvălit, să-ți audă bătăile inimii? Cum gîndești tu că va putea, cînd e așa departe, să te prindă de mijlocul tău subțire și să te stringă la piept? Vezî că nu se poate, și totuși tremuri, ți se pare că te privește de undeva. — Vezî bine că te va privi, că Gheorghe nu are altceva de lucru. Și apoi el, așa de serios cum îl știi, intrat-a vr'odată în astfel de jocuri copilărești? — Și Veturia — gîndindu-se puțin — roșește toată, și clatină din capul frumos că ba. Dar' totuși ochii pătimași vorbeau de o fericire mare. Se încheie repede la haină și sprintenă ca o căprioară, fuge la stratul ce mai era de plivit. — Soarele se ridica tot mai tare, dar umbra unui pâr mare,

Din România: De pe valea Argeșului.

ce străjuia în capătul florăriei, ținea încă răcoare. Veturiei însă îi foarte cald, și uite acum nici nu mai smulge cum e legea. Unele burueni le rupe numai de vîrf, cîteva fire de lobodă le-a tras cu o tufă de rezedă cu tot. Și doar' ea e destul de cuminte. Dar ce să facă dacă e o căldură așa nesuferită. — Iacă, numai acum a băgat de seamă, că razele soarelui o scaldă în lumină, și umerii ei sînt goi. Doamne, vezi negrijea! Doar zăpada dintr'o singură sărutare a soarelui se topește. Și umerii ei sînt de zăpadă? Ce prost a fost și Gheorghe cînd i-a spus-o asta! Adecă Gheorghe i-a spus? Vezi bine, că el par'că n'ar avea alta de lucru. N'are năcaz cu școala?! O, las-o focului, că-l ține închis toată ziua. Și adecă zău, ce-ar fi acum, să simtă numai deodată obrazul lui lipit aci de umărul ăsta rotund și alb? — Și Veturia iar clatină din cap, și se cutremură! Copil e dînsul să se joace așa? Ba zău nu-î copil! Și nici că a făcut el vr'odată așa ceva! Zău, Veturio, că proastă ești cîteodată. Cîte nebunii îți umblă prin cap. —

Așa vezi, acum e bine că e gata stratul. Vezi așa, să strălucească de curat. Acum numai buruenile luate toate și aruncate peste gard. Cîte să fie? Un braț bun? — Ce copilă ești, Veturio! Iaî numai nește lobodă și știr și holbură în brațe, și te și aprinzi la față! Staî dar, nu le lua toate odată, ia-le de două ori. Așa, să nu ți se frîngă mijlocul. Te gîndești?! Vezi bine că Gheorghe le-ar putea arunca pe toate deodată! Nu te-a dus și pe tine vr'odată pe sus, așa ca pe o peană? El e mai tare decît tine, dar iată ție ți-au căzut brațele moi, și au căzut și celea cîteva fire de burueni lingă gard dincoace. Doamne, cît ești tu de slabă pe lingă Gheorghe! Și iată, cînd să ieî al doilea braț de plivitură, îți vine acelaș gînd. Tu clatină iar a nu din cap și te convingi, că 'ntradevăr Gheorghe nu te-a luat niciodată așa pe brațe, și totuși le scapi și pe acestea, și brațele iar îți cad moi de-a lungul trupului... Acum îți vine alt gînd: să le lași aci pînă de sară, atunci să vii cu dînsul și să-î arăți cum s'a întîmplat, și să-î spui, — și asta? — ce ai gîndit. Crezi tu că l-ar interesa pe el asta? Vezi bine că nu, el nu-î copil ca tine. Și totuși tu nu crezi și știi ce ar urma. O ploaie de sărutări? Ba bine, că Gheorghe va fi băiat să nu se mulțamească și cu două. Ochii tăi rid, rid mereu, și lași buruenile acolo.

Doamne, și nu ți-e păcat să rămîie plivitura în grădină? Asta se chiamă femeie harnică? Și cată, cată, că acum odată nu-ți pasă nici de asta una, și lași buruenile acolo. Ciudată femeie. Așa vezi, acum du-te în casă, lasă perdelele, și cercetează poșta ce ți-a pus-o servitoarea acolo pe masă. De cetitul foilor și al revistelor nu mai pot femeile harnice? — Ce-ți pasă ție. Uite, ai un număr nou dintr'o revistă, la care ții mai mult. De ce zimbești și de ce ți se umezesc ochii, cînd vezi sumarul, și pentruce îți deschei iar haina la piept ca atunci în grădină? Aci da, la răcoarea din casă, ți se va liniști sinul mai iute. Și e așa o liniște de-ți auzi bătăile inimei. Aci pe divan, e cu totul altceva, nu ca pe laviță în grădină. Și totuși nu te liniștești! Descheie-ți mai bine haina, ești în paza sfîntă a casei tale. Tu tresari deodată, scapi revista din mină, și-ți aduni haina la piept. Cum? Ți-s'a părut că el deschide ușa și vine. Vezi cît ești tu de copilă! Ți-ai și uitat că nu vine pînă la 12.

Veturia împreună mai bine perdelele, ușoară se apleacă și ia revista, deschide la un loc și cetește. Fruntea ei albă e așa de senină acum, pleoapele s'au lăsat grele, de pare că e cu ochii închiși, apoi, în răstimpuri, pune revista domol pe genuchi, buzele i se rumenesc într'un suris luminos, capul i se razimă pe spatele canapelei. Pieptul plin îi crește, și două lacrimi mari îi tremură în genele întunecate. Cum s'a schimbat omul ei de o jumătate de an, de atunci, de cînd ea a fost dusă pe trei săptămîni acasă! Nu spune el nimic, decît foarte rar, dar iată cum simte, ce inimă are Gheorghe al ei!

O astfel de inimă nu poate fi decît bună și iubitoare. O, da, Gheorghe al ei e tare simțitor, numai el nu știe. Iată tot ce scrie el, e simțire curată.

Iar cînd îi venea dorul după anii din urmă, de cînd s'a cunoscut cu »filosoful« Pascu și pînă aproape de cununia lor, Veturia, cînd Gheorghe era la școală, se furișea în odaia lui de lucru, lua cu teamă coale multe dintr'un manuscript, la care dînsul lucra neînterupt, de cînd a venit ea de acasă, atunci după celea trei săptămîni.

Și înaintea ei înverzeau cîmpiile din luncă, așa cum înverzeau odată cînd era copila de 16 ani a popii Bucur de acolo, își auzia rîsul său argintiu la stupină orî la straturile cu flori,

vedea pădurile mari, grele de pe dealurile vecine, auzia cîntecele îndrăgostite ale privighetorilor, orî fluerăturile haiduceşti ale mirlorilor. Ca într'un svon depărtat auzia cîntecele din strană a diecilor, atunci cînd el, filosoful, a fost mai întîi la bisERICA din Luncă...

Şi iată acum capitolul scris mai de curînd, la care a lucrat şi azi dimineată! Pe acesta nu l-a cetit încă. Ziua logodnei lor. Doamne, şi ea l-a certat că a stat aproape noaptea întreagă la masa de scris, şi că nu mai era să vină la cafea! Cum ar fi durmit, şi cum ar fi venit, cînd chiar aceasta avea să o povestească.

Masa era gata cînd sosi Gheorghe dela şcoală. Era foarte voios, şi nu-şi mai gîta poveştile. »Auzi Veturio, azi am aflat mai întîi că »Numai una!« de Coşbuc are melodie. Am pus pe neşte studenţi de pe a şaptea de mi-au cîntat-o în clasă. Abia acum am înţeles-o bine. Pînă acum înîi închipuiam că flăcăul spune altuî flăcău, orî mai multora, focul ce-l arde. Acum însă ştii ce impresie mi-a lăsat şi ce convingere am? Că flăcăul meu, într'un amurg, pe cîmp afară la largul, îşi cîntă hotărîrea asta a sa, nu unuî prietin orî unor oameni, ci şieşi, cîmpuluî, ceruluî — nemărginituluî. — Am să ţi-o cînt şi eu ţie, ce zici?»

Veturia îl învălui într'o privire caldă, şi ochii îi rămaseră deschişi, mari. Gheorghe o cuprinse de peste mijloc şi o sărută.

»Azi dimineată de ce ai fost aşa de supărată?

— Să-ţi spun drept?

— Negreşit, doar nu-î vrea să mă înşeli!

— Pentru-că n'am putut vorbi mai nimic, ai tot scris, şi cînd te-ai dus ai şi uitat să mă săruţi«, şi se lăsă moale în braţele lui, cu ochii umezi. Gheorghe cînd o vedea aşa, vorbea şi el ca copiii fără să se gîndească mult.

»Pentru aşteptarea asta cîtă dobîndă ceri? Că vreau să-ţi plătesc acum.«

Pleoapele abia i se ridică: »Cîtă vei vrea să-mi dai!»

Gheorghe după amiază nu avea oare la şcoală, dar trebui să meargă îndată după prînz pînă la un avocat prietin, cu care să se sfătuească, cum ar putea să scape mai uşor de pedeapsă pe vr'o trei studenţi, pe pieptul cărora un pretore grozav de patriotic, zărise cel mai grozav spin ce li se poate arunca în ochii acestor oameni: o mică panglicuţă de tricolor românesc.

Cînd veni acasă, trebui să meargă în grădină cu Veturia să-î arete munca ei de azi. Şi i-a spus, cu ochii în pămînt, şi povestea cu buruienile. El le aruncă peste gard, apoi o luă pe ea în braţe şi o duse pînă la laviţa de supt nuc. Jocurile acestea nu le înţelegea, şi nu aveau nici un farmec pentru el, i se păreau copilării toate, dar din ochii ei cetea dorinţa, şi el orice dorinţă i-ar fi împlinit.

După amiaza aceea pînă sara a fost plină grădina de risul lor; de mult nu şi-au petrecut aşa de bine ca azi. Curat petrecere. Şi Veturia nu se putea mira în de ajuns, cum de se mai doresc femeile măritate, la petreceri?

Sara, după cină, Gheorghe se puse iar la muncă. Veturia îl sărută frumos pe frunte acum, şi merse în odaia ei. Pascu se întărita iar la scris şi nici nu a ştiut cum a trecut un ceas de cînd şade la masă, cînd se trezeşte că un cap nespus de frumos, cu părul lung de mătăasă, despletit, cu ochii vii aprinşi, se pleacă peste umărul lui, şi-şi lipeşte obrazul de al său.

»Tu nu ai adormit încă, Veturio?

— Nu pot să dorm. Uite de ce te rog: să mă laşi să staî lingă tine pînă ce vei gîta de scris capitolul ăsta«. Şi ea se lipi şi mai tare de el.

Pascu rămase nedumerit. Ştia că femeia sa ceteşte cînd şi cînd vr'o schiţă mai scurtă de a lui, dar nu ştia nici cum îi plac, nici ce impresie lăsa în sufletul ei.

Lăsă condeiul, o luă ca pe un băiat în braţe.

»Mi-a părut rău azi noapte că am durmit, cînd tu scriai pagini aşa de frumoase. Acum vreau să staî toată noaptea cu tine aici la masă!

— Vezî că asta nu se poate. Atunci nu mai scriu nici un şir, ştii tu bine că nu pot aşa.«

Gheorghe ar fi voit să rămînă numai decît singur. Alta e să şezi la masă şi cu gîndul pierdut, ca într'o învăluire de lumină, să prinzi chipuri ce ţi-au luminat odată sufletul întunecat, şi e cu totul altceva să spuî pe faţă, sub ochii cuiva, ceea ce s'a strecurat uşor, pe nevăzute în inima ta. I se păru aşa deodată că nu va mai putea lucra nimic, că e zadarnic tot ce-a făcut pînă acum. O nenorocire părea că-l ameninţă şi-şi aduse aminte de visul lui, înainte c'o jumătate de an. Vedea iar luntriţa pe apa aceea mare, cum duce tot mai departe pe Veturia moartă. Căci dacă nu va mai putea scrie, apropierea de dînsa îi era cu neputinţă. Simţia că se va în-

**

tuneca iar, că abia va putea să-î spue o vorbă cînd și cînd, iar desmierdări nici una. Sbugnirea de lumină ce pătrunse în casă la venirea Veturiei, întreagă flința ei duioasă, copilăroasă, și totuși par'că atît de zburdalnică, îl încremeni deodată. Atîta dor de viață, de rîs, atîta fericire ce-î înfloreau obrazi — încă n'a văzut nici cînd la Veturia. Iar el a rămas înaintea acestei arătări nouă ca de piatră, și mai încurcat decît orî cînd.

Cum și-a petrecut ea viața de-o jumătate de an încoace el nu putea să-și deie sama. Nici prin minte nu-î trecea, că din cîteva cuvinte mai calde, ce i le spunea, Veturia își făcea petrecerea cea mai curată cînd el nu era acasă. De diamantul pe care-l aflase ea, el nu știa nimica, și nu și-ar fi putut-o închipui pentru toată lumea asta, cu gîndurile săltărețe, cu cari își petrecea ea în grădină lîngă straturile de flori. O știa vecinic cuprinsă de gîndul să-l poată face fericit, o vedea și mai departe stăpînită de aceeași duioșie a așteptării, cum o știuse pînă acum. Pe Veturia o știa ca el, că-î o floare desvoltată, a cărei petale însă nu cutează să se desvâlue bine, ca și cînd s'ar teme de ceva, așa erau de sfoase. Și iată, în sara aceasta, i s'a arătat deodată nu ca o floare, ci ca un boboc, care acum își desvâlue pentru întia oară frumsețile tari, curate, tinere. Era ca o ștengăriță de copilă, ce-î gata să joace, să cînte, dar mai ales să rîză, să nu se mai oprească. Aceasta o cetia bine din ochii ei. Firea lui de om întunecat se răscoli cu toată puterea din adîncul inimii lui, și-î arăta pe Veturia ca pe o străină. — N'a trebuit să zică nici un cuvînt, a fost de-ajuns întunerecul rece din ochii lui Gheorghe — ca Veturia să se ridice palidă, să lunece încet ca o fantomă și să intre în odaia ei.

Peana îi rămase în mînă, hîrtia albă înainte, iar gîndurile lui Pascu departe. Că s'a schimbat mult de-o jumătate de an o simte el bine, dar atunci pentru ce tot cercă să-l iee în stăpînire firea lui cea veche? Iată acum, așa din bun senin, i se părea că Veturia e prea copilăroasă. O iubire adîncă, o simțire tare, nu poate să fie în același timp și ușuratecă. Mai ales pentru Pascu nu. El n'a înțeles niciodată risul și jocurile vesele ale copiilor, n'a aflat nici o plăcere în petreceri. Pentru el zîmbetul era culmea, risul o prostie. Și cînd îi venia în minte că Veturia l-a făcut cîteodată să ridă, să-î spue unele cu-

vinte moi, pline de mîngăiere, orî să facă chiar vre-o copilărie, — s'o ieie în brațe ca atunci în grădină, — se umplea de ciudă, și toată mîngăierea îi era în gîndul, că toate acestea le-a făcut, iac' așa, fără să-și deie samă. Și dacă a scris ceva din viața lor, a făcut-o cu gîndul că Veturia n'o să-î amintească nici un cuvînt de aceasta, să simtă numai, și să se apropie tot mai tare de el. Și iată că scrisul lui a făcut-o nespus de vioaie, de rîzătoare, de... copilăroasă. O vorbă grea îi tot venia să-și spună, așa după cum îi poruncia firea lui veche, întunecată: »Dacă ea e copil, eu nu voi fi niciodată«.

II.

Din sara aceea părea că ei se înstrăinează iar unu de altu. Pascu ar fi voit să meargă iar Veturia pe vr'o trei săptămîni undeva, să rămînă singur, să se poată cugeta mai bine, să vadă mai limpede. Veturia cînd rămînea singură, lucra supărată prin casă, prin grădină, și numai într'un tîrziu cuteza să-și aducă iarăși aminte de diamantul său, și-l lăsa să-și joace strălucirile, — să se desmierde singură cu gînduri frumoase. Înțelese — spre norocul ei — că primăvara dragostei lor se desvâluse în toată splendoarea încă numai în inima ei, — că ceealaltă inimă e moartă încă. Dar știa, vedea că sămînța cea bună, — a tuturor minunilor de primăvară — e sămînată în inima ceealaltă. A și încolțit, numai nu cutează lugerii tineri să pătrundă prin întunerecul ce-î apăsa. — Astfel Veturia lăsa, — cînd era cu el gîndurile ei frumoase, ce odată știa că trebuie să se împlinească — și se făcu iar femeia duioasă, gata la jertfă pentru ca să-și facă bărbatul fericit. Înțelese că sbugnirea ei de mai nainte nu a fost cu cale, că inima lui Pascu nu se schimbă așa de ușor, cum i s'a părut ei mai întăi. Dar că a nceput să se schimbe și că odată va fi cu totul așa cum și-o închipue ea, — despre aceasta nu se mai îndoaia.

Pascu era profesor și la clasele inferioare, întia și a doua. Cu băeții de aici avea de multe orî mult năcaz. Cînd era sala de propunere plină de praf, îi trebuia cîte o jumătate de ceas, pîn' afla pe cei vinovați. Și nu se înșela nici odată: cei neastîmpărați, pe cari îi știa de poame bune, erau veșnic cei cu musca pe căciulă. Cîți va băeți pașnici, cumînți, nu s'ar fi mișcat dela locul lor pentru toată lumea. Cu aceștia nu avea

Gheorghe nici un năcaz. — Dar după ce limpezia pîrile, și vinovații își ascultau nepăsători pedeapsa, începea examinarea și ca totdeauna răspunsurile cele mai bune le dau trei patru copii, — cari erau mai spulberați. Cînd întreba pe cei blînzi, în ochii lor cetia par'că o rugăciune să-î cruce, și o descurăjare adîncă le cuprîndea inima și se vedea în privirile bolnăvicioase. Unul singur era între cei pacinici, care privea mîndru, disprețuitor par'că, și răspundea fără șovăire, — mai bine decît orî care altul. — Pe Gheorghe de multe ori l-a pus pe gînduri felul acesta de a fi al copiilor. Firea lui întunecată, pașnică, îl atrăgea spre copiii, cari se purtau mai bine, dar simțul lui de dascăl care cercetează și judecă îi puneă într'o lumină mai mare pe cei cari știaū mai bine, cari erau mai deștepți. Își aducea aminte de cînd era el copil, — cel mai blînd între toți din școală, — dar pentru aceea ochii lui nu au privit nici cînd rugători la profesor. Și milogeala celor așezați — a celor mai mulți — pe cari îi învăța el acum, — îi făcea rău, și-și întorcea ochii dela ei fără să le mai zică o vorbă. Părea că vede o umbră de boală, o îmbătrînire înainte de vreme.

În curtea școlii, în lumina soarelui de primăvară, cine se da peste cap, cine-și rupea hainele în trînte vitejești? — De multe ori, cei cari știaū în școală mai bine. Iarna cine se puneau în două cete și se băteau — ca la bătae — cu bulgări de zăpadă? Tot cei de mai înainte.

Intr'o astfel de luptă niște prăpădiți de aceștia izbiră în cilindru pe un bătrîn profesor ce trecea prin apropiere. Și pentru că cîntea vîtmată era mare, în ședința profesorală li se dictă o pedeapsă foarte aspră. Care le-a fost însă mirarea celorlalți dascăli, cînd văzură că se ridică deodată Pascu, și le ia apărarea? A început să vorbească încet, domol, ca și cînd ar fi fost să deslușască o problemă matematică. Spunea că în natură tot ce-î plin de viață are preț, și munca-î aceea. Viața e 'n mișcare, și sănătatea încă e mișcare. »Ce-ar fi domnilor — zicea — dacă n'am vedea nici un copil în curtea școlii, dac' ar sta toți în scaune, fără să se cîntească? Cum i-ar sta școlii noastre, dacă n'ai auzi rîsete arginții, dacă n'ai vedea trînte și jocuri? Am zice că aici e un spital.« — Și spunea mai departe de agerimea de minte a unilor dintre ștengari, sfîrșind cu »să nu ne dăm silința prin

pedepse să creștem o generație bolnavă, îmbătrînită înainte de vreme.«

Ceilalți s'au mirat, dar s'au răsîndit asupra pedepsei, și cerură dela profesorul cel bătrîn să-î cruce acum odată. Acesta se uită la ei: »Ha? apoi dar să treacă păharul dela hajmandăii de ei!«

Nu știa nici Gheorghe cum i-a venit lui să iee apărarea ștengarilor, cari în școala lui erau ținuți aspru. Dar simția că-s din inima lui acelea cuvinte, că această convingere i-au strecurat-o în suflet rînd pe rînd privirile bolnave, de cerșitor, a multora din cei cari nu se băteau nici odată, dar în schimb răspundeau foarte prost. Și cînd mergea acasă, părea că așteaptă ca Veturia să-î iese înainte rîzînd ca o ștengăriță, saltînd ca o căprioară. Dar Veturia se temea să-și deie pe față sgomotul sănătos al tinereții, și se arăta tot așa de duioasă și plină de grijă ca și mai înainte.

Și acum mai întăi nu-î plăcu lui Pascu purtarea aceasta rece a Veturiei, dar își aduse în schimb aminte de sara aceea, cînd izvorise în chilia lui de scris ca o arătare luminoasă, și zîmbi fericit.

În scurtă vreme Popescu ajunse cel mai iubit de elevi. Pretutindenea puneă umărul pentru ei, cînd era vorba de vr'o petrecere, concert, orî altceva. Și din apărările ce le spunea pentru ei, îi rămîneaū zile și săptămîni întregi în minte frînturi de cuvinte, la cari trebuia să se gîndească mai mult. Și așa gîndindu-se ajungea încetul cu încetul la alte teorii, decît celea cari îi călăuziseră tinerețele lui.

Viața o vedea și acum, ca o luptă, ce trebuie purtată cu toate puterile. Vedea căile adînci, pe cari trebuie să pășești, vedea stîncile ce ți se pun în cale, și pe cari ești nevoit să le răstorni. I se arăta cerul înalt care spune ținta, iar jos pămîntul îi arăta mijloacele. — Dar acum băga de seamă sufletul acesta ce a început să se gîndească foarte de timpuriu, că dacă în lume ar fi numai un pămînt aspru, cu căile lui adînci, reci, întunecoase, dacă ar fi numai un cer sterp, ca o boltitură uriașă de os, lustruită albastru, dacă ar fi o nemărginire de cîmp — fără un ochi de pădure, fără un rîu, cu sclipiri de argint, — ar trebui să te îmbraci în haine grele de bronz, să pornești cu arma de oțel la spate, pe drumuri primejdioase, și fruntea ta să se umple tot mai mult de gînduri, să capete tot mai mult din tristeța, din răceala și din greutatea bronzului.

Și el de mic pe o astfel de cale apucase, și s'a îmbrăcat în astfel de veșminte. Și iată, acum, om gata, i-e dat să vadă și altceva.

Vedea anume, că afară de drumurile adânci, — croite de mult de soartea noastră nestrămutată — sînt și cărărușe șerpuitoare, drăgălașe potecuțe ce se pierd printre finățele mirositoare, ori prin poenî mîndre. Nu-î tot pămîntul sterp, ori numai pajiște, ci sînt limbî de pădure, de dumbrăvi tinere, unde cîntă veșnic un imn superb cuiva, — iarna vînturile, vara paserile. Nu e numai piatră și spinî, ci daî în lume de iarbă ca mătasa, de săltărețe izvoare limpezi, de mîndre șoaapte pline de 'nțeleș.

Și Pascu simțea c'ar fi prostie să treci numai tot înainte, tot înainte, în zalele tale, cătră țintă, și să nu te abați din cînd în cînd pe potecuțele mărginite de florî, pe la dumbrăvile ce răsună clar, pe la izvoarele, ce nu 'nzadar își spun murmurul, nici nu-l spun pămîntului, ci ție inimă omenească, căci tu-l înțelegeî.

Și el totuși a trecut ca cel mai aspru sihastru printre toate petrecerile și bucuriile ce ar fi putut să guste copilăria lui. Muzica, — ce-ți desleagă par'că coardă de coardă în inima ta, și le pune pe toate să cînte vibrînd, — el nu-și căuta prilej s'o asculte decît foarte arare. El trebuia să meargă în mantaua sa de bronz să spargă cu tăria voinții piatra ce-î sta în calea vieții sale serioase. El numai așa a înțeles viața: cuminte, serioasa. Iar cumințenia în mintea lui era ceva rece, neted dar tare, pe care nu putea să prindă nici rîsul, nici gluma, nici petrecerea.

Acum însă Pascu se gîndeia altcum: Dacă vieții i-ar fi destul cu ceea ce e tare, vinjos, neînfrînt, pentruce ar fi în lume atîtea jucării a firii, atîtea jucării, mărețe totuși și adînci în înțelesul lor? Atunci n'ar trebui s'avem nici stele, nici fluturi, nici vînturi călduțe, — ar putea să lipsească paserile, izvoarele alintate, cîntecele. N'ar fi lipsă să vedem mieî cum zburdă de-a-lungul ripei, nici cum sar pescuții argintii dintr'o apă limpede. Atunci n'am mai pune clopoței pe boî, panglicuțe la grumazul vițeilor.

Ar trebui atunci un cer întunecat numai, o climă din zona ghețoasă și oameni cu gînduri sure.

Așa luptă în viață însă, o fire de miî de ori mai tare decît a noastră n'ar fi putut s'o ducă. Ci iată că-s presărate locuri de repaos pentru

trupul și sufletul omului, cari nu trebuie trecute cu vederea.

Și Pascu în toată tinereța lui nu le-a băgat în samă, și cînd i se arătau, se silea să nu le bage în samă. A crescut așa întunecat și aspru, și atunci cînd iubirea — inconștient — l-a atras lîngă Veturia, i s'a părut lui că-î un urs din pădure, apoi că e omul cel mai nenorocit.

Căci la toate copilăriile, la toate surisele din noi, din sufletul nostru le răspund tot atîtea surise, tot atîtea copilării din natură. — Copilului ce-î vine să sburde să alerge, găsește un flutur care aleargă și el. Ori dacă jucăria din natură nu-î la îndemînă, și-o face el cum știe. — aruncă o roată și aleargă după ea apoi. Armonie în inimă, deplină armonie, e numai atunci, cînd nu te faci orb înaintea naturii, ci atunci cînd ride, rizi și tu, iar nu plîngi. — Dar dacă toată dragostea firii, cu jocurile ei drăgălașe, trece pe lîngă tine, fără ca să te miște, sufletu-și închide rînd pe rînd ferestile prin cari vezi în afară, și o mare parte din tine rămîne numai în simbure, fără să se desvoalte.

Și cînd vine ca simburele acesta să încolțască, tu rămîi nedumerit, îți pare că nu poți să spuî ceea ce ai vrea, și ce ai vrea simți, și ți se pare că ești omul cel mai nefericit din lume.

Pascu vedea bine, — cum se gîndea — că cu dînsul astfel s'a întimplat, — și abia acum putea să-și dee mai bine sama, cum aî putut să nască și să rămînă în inima lui chinurile acelea mari de a simți iubirea, de a nu o putea spune niciodată cînd era Veturia fată, și pentruce se înțelegea cu mult mai limpede, și poate era și mai fericit, cînd era singur și ea dusă. El peste 24 de ani tot singur a crescut, era dedat să judece, să simtă astfel, și pe lîngă asta simțemintele lui nu-și găsiu cărărușele, pe care să iasă la iveală, după ce atîta amar de vreme el n'a bătut deloc aceste cărărușe, ci numai adîncă și greaua cale a luptei celei mari.

Și acum își vedea tot felul său de viață greșit, acum deodată ar, fi voit să îndrepte toată lumea. De aceea lua în apărare pe studenți, de cîte ori i se părea că n'aî greșit, ci aî cotit numai pe o cărărușe sau un loc de repaus dela calea grea și lungă din lupta vieții.

Aî trecut însă lunî întregi pînă ce Pascu s'a putut convinge deplin pe sine însuși de adevărul acesta, și în răstîmpul acesta se însenina tot

mai mult, iar dela Veturia ar fi cerut să fie cit poate ea de voioasă. Cînd a văzut că ea bate tot drumul cel vechi, i-a tîlcuit serî de-arîndul noul fel de a vedea viața, noul înțeles ce-l da el vieții. — Veturia însă rămase nemișcată. Înțelegea ea multe, se bucura în sufletul ei, dar nu zicea nimic, ci rămase tot cea de mai 'nainte.

Bietul Pascu se supără, se amări, și nu mai știa cum să descurce lumea. Cîteodată i se părea că Veturia s'a schimbat tare, că e prea sfioasă și prea așezată, și aceasta îl neliniștea mult. Dar își aducea aminte de drumul cu trăsura cînd o aducea pe Veturia acasă din călătoria cea de 3 săptămîni, și se convingea, că 'n ochii ei de atunci altă viață a văzut. Dar mai ales îl liniștea arătarea ei din sara aceea, cînd i s'a părut că prea e copilăroasă.

*

Se apropia Septembrie. Iar lungul șir de zile depănate la fel. Pascu ar fi dat mult să nu-l apuce tot așa de cuminți noul an școlar. Sînt abia de doi ani căsătoriți, și trăesc ca niște pustnici.

În August sînt călduri mari de să fearbă oul la soare nu alta, este ziua praf de poți înghiți cît te ajută plămînil, dar serile din August au ceva tainic, nespuse de înălțător. — În ziua aceea Pascu era tare supărat, femeia abia vorbi patru cuvinte cu el, și se 'nvirti într'un călciu, că mă rog »are de lucru«. După amiază de grabă, eși Pascu pe uliță, și hoinări pe străzi, izbindu-și în neștire bîta de pardoseală. Eși plin de ciudă să nu se 'ntoarcă acasă pînă dimineața. — Cînd se înseră trase la un birt, la masă afară, porunci cina ș'o jumat' de vin. Erau oaspeți mulți și nu-î avea nimeni grija, dar el ar fi voit să-î vie un prietin, un cunoscut. Dar trebui să aștepte mult pînă veni unul. N'ar fi putut aștepta dar cînta muzica, și era un aer blînd și o lună afară de să nu te mai miști.

Cînd veni prietinel, tîrziu, Gheorghe-l trase pe scaun lîngă el, și-î spuse așa dintr'una: »Să-mi ajuti în iasară la o serenadă!«

Celuî treaz la cap, că acum venia la birt, i se pare deodată că se 'mbată. Gheorghe Pascu,

omul cel mai »solid«, căsătorit de doi ani, să deie o serenadă? Orî glumește, orî e beat și nu știe ce zice. Dar Pascu comandă tot pentru colegul său, nu-l lasă să plătească un păhar de vin. »Să vezi numai, are să fie nespuse de frumos. O, cum mă bucur c'ai venit tu. Tu știi să cînti așa de frumos »doi ochi« și Serenada lui »Eminescu«. Știi, înî veî aduce o adevărată fericire.«

Cela se uită la Pascu încă tot nedumerit. E mai tînăr și nu cutează să-l întrebe nimic mai departe. De altfel va vedea el unde îl duce. Numai cui să-î fi dat vr'odată prin minte că și profesorul Pascu va da odată serenăzi. Și încă cine știe la ce coconiță, orî cocoană cu ochii de vulpe. — Din cînd în cînd privea la Pascu și se mira de omul acesta al ordinei și al stricteții. Pasă-mi-te este cineva care să-și bată joc de toată lumea.

La două ceasuri din noapte plecară cu trei țigani alături străcurîndu-se ca nește umbre. S'au încurecat mult prin uliți laterale, pînă ce se opriră într'o stradă bună, la o casă înaltă. Colegul lui Pascu nu cunoștea casa.

Suspinele adiară în noaptea limpede, clară, topindu-se încet, tremurînd în depărtări. Și după suspinele dintîi pluti melodia plină, ca un șiroi de viață. Pascu cînta bine. Dar în noaptea aceea prietinel lui amuți, și nu mai cîntă nimic, îndată ce acesta începu să cînte. Și se mira, că omului acesta, care n'a spus în viața lui o vorbă miloasă, dulce, — îi curgeau acum lacrimi din ochii măriți. — Un geam se deschise, și o boare de primăvară, muiată în aromă de flori, lovi glasul celei ce deschise »Vezi așa frate, asta o așteptam! O tu, Întunecatul!« Colegul lui Pascu rămase și mai mirat de data asta. »Păi — asta e glasul soției tale!

— Vezi bine frate, ce crezi tu, că eu aș fi făcut așa o glumă cu alta. Ce crezi frate, să fac copilării acum bătrîn?«

Mulțămindu-î întră în curte, pe cînd celalalt stătu încă să-și însemne bine casa, să vadă că aci într'adevăr locuște prietinel său Gheorghe Pascu, orî cine?

I. Agârbiceanu.

Iligenia în Taurida ¹⁾

de Goethe.

Actul întâi. — Scena a doua.

Iligenia. Arcas.

Arcas

Trimis de Domn, veni aici să spun
Noroc și sănătate preteșei.
Taurida mulțumește zinei sale
Azi pentru nouă falnice izbînză,
Eu alergai 'nainte Domnului
Ca să vestesc că vine 'n fruntea oastei.

Iligenia.

Stăm gata să-i primim cum se cuvine.
Cu ochi îndurători privește zîna
Plăcuta jertfă 'n minile lui Toas.

Arcas.

O de-aș vedea și ochii preteșei
Atît de mult iubite, ochii tăi,
Fecioară sfîntă, luminoși și limpezi,
Semn bun și nouă tuturor. Durerea
Ți-așterne încă vâl cernit pe suflet;
Zadarnic așteptăm de ani de zile
Cuvîntul cel deslegător de taine.
De cînd te știu, aceasta ți-e privirea,
De care mă 'nfior întotdeauna;
Și par'că sufletul ți-ar fi legat
Cu lanțuri în adîncul pieptului.

Iligenia.

Cum se cuvine-orfanei, oropsitei.

Arcas.

Îți pari aici orfană, oropsită?

Iligenia.

Poți să te simți acasă în străini?

Arcas.

Și tu te simți de casa ta străină?

Iligenia.

De-aceea mi se rupe inima.
In anii cruzi, cînd sufletul de-abia
Mi se lega de frați și de părinți,
Și tinerii vlăstari se înălțau,

De lîngă poala vechilor tulpine
Spre ceruri; vai, atuncia se legă
Un greu blestem de mine și mă zmulse
De lîng' ai mei și rupse legătura
Cu mîni de fier. Așa se irosi
Senina tinereță, floarea mîndră
A anilor dintii. Chiar mîntuită,
Eram o umbră numai; dorul vieții
Nu va 'nflori din nou în pieptul meu.

Arcas.

Dacă te crezi așa nefericită,
Eu pot să-ți zic și nemulțumitoare.

Iligenia.

V'arăt întotdeauna mulțumire.

Arcas.

Dar nu e mulțumirea cea curată
Care-o aștepti cînd faci o faptă bună,
Privirea ce-ți arată 'ncredere
Și-o inimă 'mpăcată cu viața.
Cînd te-a adus o tainică ursită,
Acum atîția ani, acestei capiști,
Un dar din ceruri, Toas te primi
Cu drag și cu evlavie și cinste,
Și ție-ți fu prieten țermul nostru
Ce-a fost o spaimă pentru toți străinii,
Căci cine l-a văzut, 'nainte ta,
S'a ispășit pe-altarul sfînt al zinei,
Ca jertfă, după datina străbună.

Iligenia.

A fi 'ntre vii nu-i încă viața toată.
Ce viață-i traiul care-l duc aici,
Jelind, asemeni unei umbre lîngă
Mormîntul său. Și-mi poate fi viața
Voioasă, scumpă, cînd o zi ca alta,
Trăit' așa 'n visare, fără scop,
Imi prevestește-acele zile negre
Ce duce în neștire ceata tristă
A morților pe țermul Letelui?
O viață fără rost e-asemeni morții;
Și-a mea-i această soartă de femeie.

Arcas.

Mîndria neîndestulării tale
Ți-o iert, deși imi pare rău de tine;
Ea-ți amărește bucuria vieții,
Crezi tu că n'ai făcut aici nimic?

¹⁾ Vezi „Luceafărul” 1906, pag. 234.

Dar cine-a 'nseninat pe Domnul nostru?
 Și cine, prin cuvinte dulci și blînde,
 A amînat din an în an străvechea
 Și cruda datină ca tot străinul
 Să piară 'n sînge la altarul zînei
 Și, în atîtea rînduri, pe cei prinși,
 Din gura morții, i-a trimis acasă?
 N'a ascultat, în loc să se mîhnească
 Că o lipsim de vechea jertfă cruntă,
 Cu îndurare ruga ta, Diana?
 Nu înconjoară 'n falnic zbor izbînda
 Oștirea noastră? ba în frunte-i zboară.
 Nu-și simte-oricine viața mai tihnită
 De cînd viteazul și 'nțeleptul Domn
 Se bucură de clipe-așa senine
 Acum cu tine și ne înleznește
 Și nouă datoria grea și mută?
 Zică viața fără rost, cînd peste mîi
 Ființa ta un balsam viu revarsă?
 Cînd pentru țara 'n care-un zeu te-aduse,
 Ești veșnicul izvor de fericire
 Și cînd pe țermul fioros al morții
 Îi pregătești străinului scăparea?

Ifigenia.

Puținul scapă lezne ochiului
 Ce vede cît mai este înainte.

Arcas.

E bine să nu prețuești ce faci?

Ifigenia.

S'o puî îndată la cîntar, e rău.

Arcas.

Dar și să nu bagî ce-î de preț în seamă,
 Ca și să te fălești cu preț deșert. —
 Ascultă de cuvîntul unui om
 Ce ți-e prieten bun și credincios:
 Cînd va vorbi cu tine astăzi Domnul,
 Tu înleznește-i ce va vrea să-ți spună.

Ifigenia.

Tu mă 'nspăimîntî cu orice vorbă bună;
 De cîteori nu m'am ferit cu greu.

Arcas.

Gîndește-te ce faci și dacă-î bine!
 De cînd pierdu pe fiul său iubit,
 În prea puținî se mai încrede Domnul

Și chiar și 'ntr'înșii nu ca mai nainte.
 Cu pizmă vede 'n tinerii viteji
 Tot rîvnitori la tron, căci el se teme
 De neputința bătrîneței, poate
 Și de răscoală și de moarte cruntă.
 Nu caută Scitul vorbe pe ales,
 Iar craiul mai puțin; el care-î numai
 Deprins să poruncească și să vrea,
 Nu știe măiestria cum s'aducă
 Cu iscusință de departe vorba.
 Nu-l încurca, vorbindu-î îndoielnic
 Și prefăcîndu-te a nu 'nțelege!
 Întîmpină-l la calea jumătate!

Ifigenia.

Eû să grăbesc ce mă amîcîntă?

Arcas.

Numești tu cererea-i amenințare?

Ifigenia.

Ea mî-e cea mai grozavă dintre toate.

Arcas.

Arată-î tu încredere din parte-ți.

Ifigenia.

Cînd îmi va izgoni din suflet teama.

Arcas.

De ce-î ascunzi tu obîrșia ta?

Ifigenia.

Nu se cuvine taină preotesei?

Arcas.

În fața Domnului nu fie taine;
 Și dacă n'o pretinde, totuși simte
 Și-o simte-adînc în sufletul său mare
 Că te ascunzi de el cu îngrijire.

Ifigenia.

E dar mîhnit și supărat pe mine?

Arcas.

Așa se pare. El, nu-î vorbă, tace;
 Din vorbe aruncate însă eû
 Am înțeles că sufletu-î dorește
 Să fîi a lui. O nu-l lăsa, fecioară,
 Pustiû și singur, ca să nu 'ncolțească

În pieptul său mînia, într'ascuns,
Și să-ți aducă spaimă, iar atunci
Să te căiești, gîndind la sfatul meu!

Ifigenia.

Cum? Domnul ar gîndi ce nici un om
Care-și cinstește numele și căru
Credința 'n zei îi țermurește vrerea,
N'ar fi să cugete? De lîng' altar
Vrea să mă zmulgă 'n brațu-i cu de-a sila?
Atunci chem zeii toți și mai ales
Chem pe Diana, Doamna hotărîta,
Va ocroti cu drag pe preoteasă,
Ea, zîna cea fecioară, pe-o fecioară.

Arcas.

Fii liniștită! Domnul nu-i un tînăr
Impins la fapte-așa nesocotite
De-un sînge prea aprins. Precum îl știu,
Mă tem de altă aspră hotărîre
Pe care-o va 'mplini cu strășnicie;
Căci sufletu-i e neclintit și tare.

Arată-i deci încredere deplină
Și dacă n'ai putea să-i dai mai mult!

Ifigenia.

O spune-mi ce-ți mai este cunoscut!

Arcas.

Să-ți spună el; îl văd venind pe Domnul;
Știu că-l cinstești, că inima te 'ndeamnă
Cu drag și bucurie să-l întîmpini.
Pe omul bun femeile-l pot duce
Departa cu o vorbă bună.

(Pleacă.)

Ifigenia (singură).

Nu știu

Cum aș urma eu sfatu-i credincios;
Dar bucuroasă da-voi Domnului,
Pentru atîta bine, vorbe bune
Și mi-aș dori să spun, cu adevăr,
Puternicului ce-i pe placul său.

Trad. de I. Borgia.

DATORIE.

A fost o iubire, o iubire nebună, cum rar se
mai vede în zilele noastre.

Și într'o pornire nehibzuită, dar frumoasă
de neasemănat, s'au apropiat ei unul de altul,
și-au dat mîna, și-au pornit apoi fericiți pe ne-
fericitul drum al tuturor. Și vis li-s'a părut
viața atuncea și casa lor un cuib de vrajă țesut
din tot ce-au avut ei mai prețios și mai sfînt
în suflete. Și un copilăș curat ca și iubirea
lor a prins să cîrpească în casa lor. Darul lui
Dumnezeu, cînd iubirea e tînără și dorul de viață
e îmbrăcat încă în haina de flori a primăverii.

Dar visul lui îi e dat să plutească de-apururi
în văzduhuri, căci visul e floarea ce se veste-
jește în pămîntul vieții de toate zilele.

Și tristă va fi povestea de aci încolo, oricît
ași cerca s'o îmbrac în vorbe măestrite.

S'au trezit într'o dimineață cu sărăcia în casă
și n'au dat-o afară, n'aveau putere s'o dea, ci
cu grije au ascuns-o într'un colț al camerei, au
închis ușile și au lăsat perdelele la ferestre ca
nu cumva să se uite cineva înăuntru. Și umbră
s'a făcut în camera lor de atuncea, doar pe de-a-

supra, printr'un ochiul mai pătrundea soarele,
desmierdînd cuibul de vrajă al iubirei lor cu-
rate, cum nu se mai vede în zilele noastre.

Dar sărăcia e greu pînă-ți intră în casă, că
pe urmă încet-încet se face stăpînă pe toate.
Și ei au văzut-o cum s'a desprins din colțul ei
și-a început să umble prin odaie. Și nori întu-
necați s'au așezat pe frunțile senine pînă acuma
și ceață s'a lăsat pe sufletele lor și-au început
să moară zimbetele pe buzele lor strînse. Copilul
doar se mai resfăța în liniștea tulburată, biet
flutur rătăcit într'un palat fără stăpînă.

Și într'o zi ea n'a mai putut să rabde. Cu
ochii plîși i-a dat ea drumul sufletului din
lanțurile în care l-a ținut cu dorul să-l sugrume.
El în loc să caute s'o domolească, furat de furie
îi zise:

»Eram fericit înainte de a te cunoaște! De
ce-ai venit să-mi tulburi viața?»

Săgeți veninoase au fost vorbele acestea pentru
biata femeie și îngînă și ea robită de durere:

»De ce necinstești singurul lucru curat și frumos
din viața ta?»

El, orbit, se sculă, se năpusti asupra-î. Ea, se retrase... el isbi în gol... Ba nu, lovi ceva; lovi cuibul de vrajă al iubirei neasemănat de frumoase. Și o rană se facu în inimile lor, care nu se va mai vindeca niciodată. Nicî lacrimile, nicî razele de soare nu vor mai putea țese firile iubirii, sfărimate așa de brutal și așa de neomenos.

Și ea i-a strigat din ușe: »lașule!«... și a plecat cu gîndul să nu se mai întoarcă. . .

Cît o fi umblat singură pe uliți, cine știe! Intr'un tîrziu s'a trezit în fața unei biserici. Pe porțile mari deschise rătăciau pînă afară cîteva accente frînte din cîntecele de vecernie. Se opri trudindu-se să-și adune mințile. I se păru c'a trecut printr'o furtună, care-î smulsese ceva din inimă. Și se simți așa de străină în mijlocul lumii, care mișuna prin toate părțile.

Încet, încet, ca și cînd s'ar desface negurile de pe dealuri, începu ea să vadă ce se întîmplat. Și simți atunci un desgust de viață și de toate minciunile amăgitoare ale vieții omenești.

Și 'n momente de acestea ca prin farmec se ridică trecutul cu ceasurile lui limpezi. Și-î veni în minte tinerețea cu nădejtile. Și din toate resăria tot mai sinceră o figură cu ochi albaștri și bunî. Pietro, sărmanul Pietro, dac'ar ști-o el! I-ar întinde el mîna? O, da, desigur! El n'ar avea inimă s'o lase în desnădejde. Are să meargă la el și cu brațele să-î înlănțue gîtul puternic ca să nu se mai desfacă niciodată! El e bun și n'are să 'ncearcă niciodată să-î desfacă brațele.

Și așa, alintată de gînduri, rătăcia pe străzi în neștire. Intr'un tîrziu numai își reveni și putu să priceapă puterea de ispită ce s'ascunde în ele. Cum să-și lase ea copilul, copilul ei frumos, cum nu mai are nimeni. Cum să și-l lase orfan? Copil fără mamă pe lume! Ce e un copil fără mamă? O floare ursită să trăiască de-apururi în umbră. Floarei îi trebuie soare și ea are în suflet mai mare căldură decît soarele, și la căldura asta trebuie să-î crească copilul.

Stăpînită de gîndurile acestea o porni spre casă. Era tîrziu cînd a ajuns și n'avu curagiul să intre. Obosită cum era căzu pe trepte și începu să plîngă. Erau lacrimi fierbinți în plînsul ei, lacrimi de mamă...

Dimineața abia începu să urce scările cu teamă. Intră în odaia ei și dintr'o pornire nepricepută ridică perdelele să intre soarele. Și se lumină atuncea casa de par'că aî fi aprins o sută de candelî. Își sărută copilul ușor să nu-l deștepte și prinse să deretece prin odaie cu o liniște voită.

Toate păreau c'aî intrat în vechiul făgaș al vieții de altădată. Toate?...

Nu, nu puteau să intre toate.

Cuibul de vraje al iubirii lor era pîngărit și aî sburat din el toate iluziile și toate visurile de altădată. A rămas gol.

Firile cuibului vor fi țesute iarăși — ce nu pot face mîinile unei femei? — Dar aceea umbră de ură din suflete nu va avea vreme să moară într'o scurtă viață de om.

Petru.

O du-mă sus...

De Gđa Negri.

O du-mă sus pe culmî unde străluce
Cîmp de zăpadă 'n soare... netopit
Acolo unde vulturul se duce
În zborul lui măreț... neobosit.

Acolo nu-î pămînt și niciodată...
Din lumea mare nu pătrunde dör,
Acolo, de povară ușurată,
Pun crucea jos, mi-e bine, mi-e ușor.

O du-mă sus pe culmî și-mî dă iubire
În schimb pentru iubirea mea de azi...
Să rătăcim căutînd... nemărginire
Acolo sus între ciclamî și brazî...

Aici sînt neguri, inima-mî apasă...
Și poezia moare 'n umbra sa
Acolo sus, o vino, și mă lasă
Pe culme să 'nțeleg iubirea ta.

Maria Cunțan.

Vlahuță în Ardeal.

Intr'o zi senină de toamnă, printre plaiurile munților ce străjuesc matca Oltului, la strîmtoarea Turnu-Roșu, venia la noi starețul pocziei românești, dl Alexandru Vlahuță.

Venirea lui nu ne bucura numai pe noi, cei robiți de pravila frumosului, ci par'că și Fătfrumosul din creștetul bolții albastre se încălzia de bucurie, trimițînd, în calea oaspelui rar, potop de pulbere aprinsă — iar vîrfurile bătrînilor munți, în sclipirea de raze, păreau că-și leagănă frunțile albe în semn de: Bine ai venit!

Noi cînd l-am văzut în gara Sibiiului, pogorînd domol din tren, cînd i-am zărit fața blîndă și senină, am fi vrut s'avem piepturi de aramă, să-î strigăm s'audă tot cuprinsul Ardealului: Bine ai venit!

Sosise pentru întîiaoară pe pămîntul nostru să poposească 2—3 zile și să pună cununa de mire pe fruntea celui mai tînăr ucenic al strunei, — să-î fie naș sărbătoritului poet Goga, care din ceata cîntăreților mai de frunte ce-a răsarit la noi e cel dintîiu, care-și statornicește vatra traiului pe plaiurile noastre, e cel dintîiu care vrea să-și vadă apusul zilelor aproape de mormîntul părinților și străbunilor.

Să vă spun cum a fost nunta? — E greu! Cine îndrăznește să se atingă de lucrurile sfinte? Sfințenia clipei în care se leagă două suflete e o taină mult prea mare ca tu minte muritoare să o poți tilcui în vorbe...

O să spun însă cuvîntul înțelept al nunului mare, care, binecuvîntînd pe tineri, grăi: astăzi poezii nu mai au jîlt de odihnă

în cer lîngă Dumnezeu, astăzi poezii, la neamuri cum e al nostru, nu pot fi numai niște visători ori cîntăreți ai frumuseții vecinice, — ci trebuie să fie poezii-cetățeni, cari trăind pe pămînt și între semenii lor luptă pentru idealurile acestora — cîntă luptînd și luptă cîntînd.

A spus maestrul ucenicului, cu graiul lui limpede, povestea poetului-eroi al neamului Japonez, care într'o luptă navală cu Rușii s'a urcat într'o luntre, a luat cu sine o făclie de rășină și a vîslit pînă în apropierea flotei dușmane, unde, aprinzînd făclia, a arătat țintașilor de pe năile japoneze, unde au să tragă.

Tunurile bubuia, gloanțele șuerau năpraznic în văzduh, smoala de rășină îi cădea picur de picur pe frunte, brăzdîndu-î obrazul cu răni dureroase, dar el ținea neclintit făclia de-asupra creștetului, privind fericit în fața morții, cu gîndul la triumful patriei sale, al neamului său și al idealului cîntat de dînsul.

Tot așa cîntărețul patimirii noastre va avea să țină pururi aprinsă făclia minții sale, în fața primejdiilor, aici acasă. El să fie cel dintîiu eroi al izbînzii ce va să vie!

Au ascultat mirii și-au ascultat nuntașii minunata poveste și-au simțit cu toții că sufletul prinde aripi și s'avîntă departe să vadă sărbătoarea mare a nunții românești...

Cu floriile acestei taine din viitor în suflet ne-am despartit de miri și de nănași...

Și nu știm bine, a fost aievea sau am visat numai frumusețea acestei nunți!

T. Codru.

Alexandru Vlahuță.

D-na Alexandrina Vlahuță.

Hortensia și Octavian Goga.

O rază.

Măresei mele.

Te-apropie, te-apropie de mine
Și-ascultă-mă, frumcasa mea minune:

Eu sînt supusul firii înțelepte
Inchinător la glie și la soare;
Mău învățat poruncile ei drepte,
Indemnul lor cuvîntul meu îl spune.
Sînt cîntărețul celor fără nume,
Am strigăt zmul de-a vremilor vîltoare
Din viserul durerilor din lume.
Mult tînuita firii îndrumare
Mă plămădit din ură și iubire,
Mi-a dat durerea lumii moștenire,
Amarul ei să-l cîntăresc pe strune.

Te-apropie, te-apropie de mine,
Vreau mîna ta, minunea mea bălăe:
Azi, sub aprinsa cerinului văpaie,
În strălucirea mîndreii bolți albastre,
Să se 'nfrățescă sufletele noastre,
Să se topească 'n firea 'ndrăgostită
Altă prisos de viață netrăită
Ce răzvrătit imi fulgeră prin vine.

Azi sufletul, trudit ceteș de stele,
Străjerul treaz al visurilor mele,
Întăripat străbate bolta 'ntreagă;
Pătrunde sus și 'n drumu-i se 'nvezmîntă
Cu revărsarea cerinului senină,
Cu cingătoare albă de lumină,
Cu tot argintul pulberii măzunte;
În drumul lui din stele-și face punte,
Pătrunde sus, în bolta care cîntă,
Și-atîtea taine sus desleagă.
Azi, mîntea mea purcede să 'nșeleagă
Al vieții mele rest ascuns în stele,
Căci stelele imi spun cuvînt anume:
Că 'n patima îmbrățișării mele
Și-a ferecat iubirea ei o lume.

("V. R." Nr. 6.)

Toți cei lipsiți de-a dragostei povață,
Rătăcitori prin negură și ceață,
Toți cei feriți de-a soarelui căldură,
Ingenunchiați de rele și de ură,
Înfrigurate suflete muncite
De-o veșnică, zadarnică arsură,
Ce n'au primit iubire în viață,
Cu patima durerii lor unite
Își înfrățesc aprinsa mea pernă,
Și dau avînt și nouă întărire, —
Și glasuri nouă struna mea învăță.

Mă chiamă țara celor fără soare,
Durerea lor și azi mă înșoară.

Privește-o rază blîndă cum coboară
De sus din cer și-a noastre frunzi sărută:
Solie sfîntă, tainică și mută,
A privilegit din lumea ei de ghiață
Spre lamura văpăii noastre sfinte,
Dorind iubire strălucirii sale.

Frumcasa mea ea se va duce 'n cale,
Rătăcitoare, undeva departe,
Ling' un berdeiu păraginit de soarte,
Unde-o fecioară harnică, trudită,
Cu chipul stîns de-a lipselor otravă,
Ce moarte-au scris pe fruntea ei bolnavă,
Cu acu 'n mîna albă, ostentă
A adormit pe pînza chinuită;
Tremurător va trece prin fereastră
În chilința umedă de lacrimi,
Lăsînd un strop din fericirea noastră.

În clipa asta tainică și mare,
Cînd noi, topiți în dulce 'mbrățișare,
Jertfim iubirii sufletele noastre,
Tremurătoare rază călătoare
Alintă somnul trdnice fecioare
Și-i luminează fața ostentă,
Cu vraja ei întruchipînd un zîmbet
Fericilor pe buza ofilită.

Octavian Goga.

SCRISORI DIN BUCUREȘTI.

III.

28 Sept. 1906.

Așteptasem să văd ce va zice și dl A. D. Xenopol, în Academie, despre congresul literar-internațional. Dar din tot ce-a zis numai începutul cuvântării mi-a plăcut. Începutul este acesta: Congresul a fost chemat la București într'un mod îngrijitor. Dl M. G. Holban, directorul »Revistei idealiste« l-a chemat fără să fi luat înțelegere cu nimeni.¹⁾ Și astfel trecăm printr'o mare grijă. Ne-am gândit îndată: Ce le vom arăta învățaților și literaților străini? Cu ce lucruri ne vom prezenta înaintea lor? De grija întâia ne-a scăpat expoziția; de-a doua câteva lucrări, scrise în franțuzește, de Români, cari cunosc chestiunea drepturilor proprietății literare, căci de aceasta a fost vorba la congres. Astfel imprudența — cuvântul n'a fost zis de orator — dela început s'a schimbat la sfârșit într'un noroc, de care țara trebuie să se bucure...

Și așa mai departe.

Congresul internațional al proprietății literare s'a ținut — fără literați. Toți cei ce sînt astăzi puteri active și productive în literatura românească au lipsit. Gîndiți-vă un moment la acea lungă serie de literați, pe care îi cetiți zilnic, gîndiți-vă la revistele, după care vă îndrumați cugetarea literară și faceți singuri socoteala: Cine-a lipsit, dacă de față au fost numai »Revista idealistă«, »Literatura și arta« și »Arhiva« dela Iași, ai căror directori sînt dñii M. G. Holban, N. Pătrașcu și A. D. Xenopol, membrii ai congresului.

Se poate zice decî, că n'a fost un congres de literați, ci un congres de literați străini și iuriști români.

Literații străini erau însoțiți — așa mi s'a spus — și de cîțiva delegați ai camerii comerciale din Paris. Parisienii aveau în adevăr cel mai serios motiv de-a fi de față! Se știa doar că literatura franceză este cel mai bine cumpărat articol pe piața Bucureștilor și că o lege românească va fi pentru piața parisiană cu atît mai plăcută, cu cît va fi mai severă. Decî oamenii experți, care să știe aprecia efectul legislațiilor

asupra sporirii edițiunilor erau la locul lor într'o astfel de consfătuire.

Care putea să fie politica acestora? Numai una: Dacă traduceri și imitațiile se vor împuțina prin lovirea lor cu onorarii bune, de plătit editorilor, aceștia săi vor vinde mai multe exemplare în limba originală, sau — o situație și mai probabilă — vor vinde originalele ca pînă aici, și vor încasa și onorarii pentru traduceri care vor fi necesare. În orice caz, de-aici înainte se va plăti străinătății mai mult decît s'a plătit pînă acum. Acesta este fondul economic al congresului. Că el e unicul fond, este adevărat și firește îmbucurător.

Străinătatea a primit din ziua întâia a congresului asigurarea, că noul bir ce-l cere i se va vota. Un ministru al țării a spus la deschiderea congresului, că acesta urmărește »izbînda dreptății« și că el va ajuta ca izbînda să fie și la noi deplină, deoarece »respectarea justiției universale, respectul dreptului și proprietății muncii, sînt cele mai frumoase cuceriri ale omenirii.« Vom adera decî la convențiunea internațională dela Berna; aceasta se va face chiar în cea mai apropiată sesiune a parlamentului — a făgăduit ministrul.

Și al doilea ministru, al justiției, glorifică convențiunea dela Berna, deși »guvernul țării noastre nu a aderat încă la acea convențiune« și repetă promisiunea, că parlamentul se va ocupa cu această chestiune.

Situația era lămurită.

Dacă fondul economic al chestiunilor ar fi singura grijă a oamenilor, congresul ar fi putut să se încheie din ziua întâia, deoarece obținuse chiar din acea zi tot ce dorise. Vorba lui G. Maillard, președintele societății internaționale pentru protecția dreptului de proprietate: »Venisem să vă cerem ceva și, spre surprinderea noastră, găsim lucrul făcut; venisem să vă cerem să aderați la convențiunea dela Berna și doi miniștrii ne asigură că studiază de pe acum chestiunea, care era rezolvată.« Bun politician dl G. Maillard! Văzînd bunele dispoziții, în care se aflau Români, d-sa înaintă pînă la cea mai clasică formulă a oricărei dorințe: Să facem dar o convenție de model; să se precizeze bine toată sfera noțiunei »drept de proprietate«.

¹⁾ În presă s'a afirmat, mi-se pare cu drept, contrarul.

Drept vorbind, dorința dluî G. Maillard arată unica soluție, care mai este cu puțință: Dacă legiferăm, să legiferăm cel puțin ca strămoșii noștri Romani, adecă așa, încît să servim, ca ei, drept pildă și străinătății și posterității.

Ziua întâia s'a încheiat cu o epigramă asupra tuturor discuțiunilor. A rostit-o, firește, un Francez spiritual și celebru: Camille Flammarion. În adevăr, deși aderent al dreptului de proprietate, se putea ca acest intelect vast să piarză din vedere obiceiurile — era să zic năravurile — și trebuințele muritorilor de rînd, care, cerînd hrană intelectuală, țin ca și această hrană să li se vînză cît mai efin? Să li se vînză chiar cu oarecare pagubă, c'o lipsă de cîștig, a autorului? De bună samă nu. De aceea Flammarion a rostit cîteva fraze, pe care autorii, cei mari ca și cei mici, ar face bine să și le însemneze ca motive pentru faptele lor bune. Flammarion a zis¹⁾: »Cît despre mine, personal, voiî spune numai atîta, că nu mă supără să fiu furat și că sînt cam obicinuit cu aceasta... Am în biblioteca mea rafturi de traduceri rusești, daneze, olandeze, ungurești, sirbești, turcești, grecești etc. ale operelor mele. Mi se pare chiar că nu-mî lipsește nici România. Să mă plîng oare de aceste traduceri, publicate mai toate fără cea mai mică autorizare a mea? N'am făcut-o niciodată, precum nu m'am plîns nici pentru reproducerea prin jurnale.« Iată cum vorbi omul conștient, că în lumea aceasta este unul dintre cei mai aleși și care-î face atîta bine fără să-î ceară decît un mic semn de recunoștință, cum este trimiterea unui exemplar pentru rafturile amintite! Și Flammarion adăose: »Ca să resumăm, domnilor, voiî zice că scriitorul științific, fie el Buffon, Humboldt, Arago sau Darwin; că scriitorul filozof, fie el Descartes, Pascal, Kant sau Spencer, privește opera cam cu alți ochi decît scriitorii literari. Produsul pecuniar este lucrul cel mai puțin interesant pentru ei. Ceeace ei doresc înainte de toate este răspîndirea ideilor lor și ar da, cred, aproape toți autorizațiunea gratuită de a se traduce operele lor în toate limbile, cu gîndul de a folosi progresului omenirii.«

Cuvîntul din urmă este fără îndoială cel mai

însemnat. El propagă postulatul că de dragul progresului autorii trebuie să fie desinteresati, că — așadară — orice interes precuniar are drept urmare o scădere, mai mică sau mai mare, a acelui progres.

Ce sus se înalță gînditorul, care dă această pildă de atitudine iubitoare de oameni și nobilă!

Multă dreptate aî și aceia cari adaugă: Dacă este nobil să cugeți așa, de ce ar fi rău ca și legislațiile să impue nobleță autorilor, cari n'o aî dela fire? De ce atitudinea lui Flammarion n'ar șede bine și unui faur de comedii, pe care le prelucreeză dl Gusty sau — dac'ar serie bine — chiar și dl Fagure (Doi autori, care viețuesc în București)? De ce ideile nemțești să fie supuse la taxe, cînd poporul nemțesc a hotărît într'o zicală că Gedanken sind zollfrei, că, adecă, ideile nu plătesc vamă.

Flammarion avea totuși dreptate să adauge, că dacă autorii sînt nobili, noi, societățile, nu trebuie să permitem ca producția lor să fie a tuturor, să fie lăsată la dispoziția oricui, deoarece producția intelectuală este »și mai cu drept cîștigată decît cea mai mare parte a averilor celor mari...«

Flammarion împacă astfel două extreme, interesul celor mulți cu interesul celor puținî. Cum însă, n'a spus. Iar Cum cere un răspuns concret; cum este stîncă, de care și legislația viitoare românească ar face bine să nu se isbească, să se ferească pentru-ca să nu prea calce interesul precumpănitor al mulțimei de dragul unui interes fără 'ndoială îndreptățit al autorilor.

Înainte de a răspunde la acest cum, ea va trebui să hotărască două chestii: Care sînt astăzi interesele culturii românești și ce raport cu scriitorii străini și naționali le-ar putea servi mai bine, fără ca aceștia să se mai plîngă?¹⁾

Cu problemele acestea se va ocupa mai întîi o comisiune numită de ministerul instrucției, iar comisia va aproba probabil raportul și studiul ce-l va face, într'o sub-comisie, un membru al ei, dl Tr. G. Djuvara.

Raportorul, un specialist al chestiei, a fost bine ales. El este scriitor său, mai exact, a fost

¹⁾ D. e. Școala fiind cel mai puternic instrument de cultură, ce se va decide relativ la tipăriile în folosul școalei? Eu aș cere d. e. cea mai deplină libertate de a »fura« din scrieri foc prometeic în folosul generațiilor tinere.

¹⁾ După traducerea Universului.

scriitor. Este drept că n'a rămas în literatură; poeziile sau studiile sale asupra naturalismului s'au dat uitării; dar interesul viu pentru dezvoltarea literaturii i-a rămas: mai cînd era adunase într'un volum poeziile unui amic mai norocos, ale lui Șerbănescu, și desvălia un bust al lui. Raportorul are deci experiență literară. Experiența nu le lipsește nici celorlalți doi membri ai sub-comisiei, anume dlui Ciru Economu, care scrie încă, și C. Dissescu, care-i un vestit iurist. Oricum, partea leului o va avea raportorul.

Astfel se va încheia o dezvoltare, al cărei început datează — după spusele acestuia — tocmai dela 1878. D. Tr. Djuvara poveste într'un discurs acel interesant început: »Vă primim — zise dl Djuvara către literații străini — cu inima și cu brațele deschise, pentru că sînteți apostolii unei credințe sublime: voi cutreerați toate unghiurile lumii, propovăduind cuvîntul adevărului și cerînd să se facă dreptate cugetăreii omenești, desrobite de încătușările veacurilor. Mă aflu la Paris, la Congresul internațional din 1878, cînd glasul inspirat al marelui Victor Hugo răsună, impunător și prorocitor: »Asociațiunea literară internațională,« zicea el, »va trăi; opera voastră măreață va reuși; din alianța literelor va ieși pacea sufletelor«. De atunci, ideile voastre și-au făcut drum. Sămînța bună a încolțit: Sub înboldul frumoaselor voastre principii, Uniunea internațională din Berna, pentru ocrotirea proprietății literare și artistice s'a încheiat și în urmă, am fost față la triumful rațiunii, în congresele anuale întrunite în punctele cardinale ale continentului, la Londra, Lisbona, la Viena, la Roma, la Madrid, la Neapole și în 23 alte orașe. — Iată-vă, acum, în cel mai răsăritean colț de pămînt, în care ați fost pînă astăzi, într'o mică țară, multă vreme neînțeleasă, din punctul de privire ce vă interesează. În zadar repetam, în diferitele noastre congrese, că autorii străini se bucură, în România, de aceleași drepturi ca și Românii înșiși; îndoiala dăinuia și toți repetau că România era țara unde contrafacerea sînt organizate sub scutul chiar al legii; autorii străini nici nu îndrăzneau să-și reclame drepturile. Propunînd Parlamentului și obținînd în 1904 suprimarea depozitului obligatoriu, am fost fericit să înlesnesc justiției proclamarea acestui

adevăr, astăzi indiscutabil, că legea din 1862 apără și pe autorii străini. Hotărîrile de anul acesta, ale Curții de Apel din București și Inaltei Curți de Casațiune și Justiție sînt mă-nunchele de flori cu cari vă întîmpinăm la sosirea voastră printre noi. S'ar părea că e ceva providențial ca să fi obținut noi acest rezultat îmbucurător tocmai în răstimpul anului jubilar, cînd poporul român recunoscător serbătorește domnia glorioasă a Majestății Sale Regelui Carol I; semn bun e acesta pentru îndeplinirea dorinței noastre celei din urmă: alipirea României la Convențiunea dela Berna din 1886.«

Cum vedeți sînt impresii dela 1878, cu V. Hugo la rampă și cu una din vorbele lui cele mari — acest zeu bubuia bucuros, mai ales spre sfîrșitul vieții; cum vedeți, o impresie puternică din tinerețe a născut o serie de stăruințe, al căror ideal actual este alipirea la convenția dela Berna.

Pentru a termina cu lămuririle asupra acestui nou factor de înrîurire în viața literară, să arătăm pe scurt ce este convenția dela Berna, la care vom adera.

Convenția dela Berna asigură autorului străin toate drepturile pe care legile țării le asigură autorului național: este o egalitate absolută, o asimilare absolută, cum zice Pouillet. A legifera dreptul străinilor însemnează deci a legifera și pe-al scriitorilor români și vice-versa. De aceea ziceam mai sus, că n'ar fi fost rău, dacă toți literații români de seamă s'ar fi pronunțat în chestie, deoarece eu nu mă îndoiesc că față de tendința iuriștilor de-a urmări și 'n gaură de șarpe pe nevoiașul plagiator obscur sau pe ologul intelectual care împrumută — poate nu atît de des precum se crede — dela altul o cîrjă, ca să poată merge încă o zi sau două prin literatură, literații ar fi fost poate, de dragul cetitorilor, mai îngăduitori, mai desinteresați, mai ca Flamarion!

Noi Români avem nevoie de-o literatură ieftină, popularizată cu ardoare, cu cît se poate mai puține piedeci; noi, scriitorii, sîntem întîi ceva, profesori, advocați, doctori, gazetari și pe lîngă aceasta și literați; noi scriem fără socotelii exacte cu editorii; la noi venitul nu curge, ci pică numai; și noi nu ne plîngem. Din potrivă, știu pe unii fericiti că sînt reproduși — și nu-i vorba de nulități ori de ambi-

țioși! Măsura de protecție reclamată de scriitorii români ar fi dar un minim. Încă odată, este păcat că nu li s'a dat prilej s'o arate, să arate astfel ce măsură este, după ei, de aplicat și autorilor străini.

Chestiunea se va discuta cu ardoare. Veți

urmări ziarele și revistele și veți găsi des notițe despre ea, pînă va sosi discuția — marea discuție? — în corpurile legiuitoare. Era de nevoie ca toți cei ce urmăriți cu interes mersul literaturii noastre să cunoașteți fondul ei.¹⁾

G. Bogdan Duică.

Cronică.

Premiul „Luceafărului“.¹⁾

Di Octavian Goga, drept răscumpărare a obicinuitelor învătări de nuntă, ni-a pus la dispoziție suma de

100 Coroane

pentru cea mai bună povestire sau poezie

ce se va trimite la redacția acestei reviste pînă la 1 Ianuarie v. 1907.

Bucățile mai bune, iscalite de autori, vor fi publicate în revistă în ordinea intrării.

Dupăce va fi publicat întreg materialul bun intrat la acest concurs, o comisie alcătuită din oameni pricepători va hotărî care dintre autorii concurenți merită premiul.

Vor fi preferite bucățile cu subiecte luate din viața Românilor din Ungaria.

Redacția.

*

Congresul național-bisericesc din Sibii. Marele sobor, care înfățișează unitatea și solidaritatea bisericeii gr.-or. din Ardeal și Țara-Ungurească, cu marea chemare de a da îndrumări nouă vieții bisericești școlare și chiar dezvoltării culturale a Românilor de legea răsăriteană, s'a întrunit zilele trecute la Sibii. Congresul alcătuit din căpeteniile bisericeii și aleșii credincioșilor ei, l-a deschis în palatul »Casei naționale.« — Mitropolitul Ioan Mețianu, cu o frumoasă vorbire, în care a pomenit despre misiunea culturală a bisericeii și a școalei confesionale, despre puterea credinței adevărate și mișcările protiv-

nice acesteia. În cele 11 ședințe, care s'a ținut — în zilele dela 15—23 Oct. n. — sub conducerea aceluiaș mitropolit, înconjurat de episcopi dela Arad și Caransebeș. Congresul s'a ocupat de socotelile bisericeii și a desbătut feluritele afaceri legislative, iurisdicționale, școlare și financiare, care-și așteptau rezolvarea. Între preocupările de căpetenie ale acestui congres a fost regulamentul parohiilor, care s'a refăcut după cerințele legilor mai nouă și s'a votat în mod definitiv. Regulamentul în afacerile disciplinare însă, fiind o alcătuire prapită, s'a primit numai pe 3 ani și s'a ales o anchetă, care avea să prezinte un nou proiect.

Inființarea episcopiei de Timișoara, Cluj și Oradea-mare — visul marelui Șaguna și una din problemele cele mai importante pentru înfățișarea organizmului bisericesc — a fost, ca și 'n congresele trecute, obiectul celor mai înflăcărute discuții. Dar lipsa unui plan bine precizat despre împărțirea teritoriului și a averii, ce ar fi să le primiască nouăle episcopii, și mai vîrtos precauțiunea și buna chibzuială a congresului, a împedecat a se lua o hotărîre definitivă, nici chiar în ce privește episcopia Timișoarei, pentru îndreptățirea căreia deputații hănăteni au înaintat un memorandum și au adus temeinice argumente istorice, în discursurile ce le-au rostit.

Mai multe hotărîri s'au luat cu privire la școalele confesionale, care stau sub adăpostul cîrmuirii bisericești și pe care stăpînirea lumească de un șir de ani neîncetat le amenință în existența și caracterul lor. Din motivul acesta congresul a îndrumat din nou consistoarele mi-

¹⁾ Ziarele și revistele noastre sînt rugate a lua notă despre acest concurs.

¹⁾ Români care s'au ocupat cu dreptul proprietății literare sînt dñii T. G. Djuvara, I. T. Ghica, C. Hamangiu, M. Boerescu, M. Nicolau, Em. Porumbaru, V. Erbiceanu, C. Dissescu, G. Alexandrescu ș. a.

tropoliei să nu dea ascultare ordinelor ministeriale, care aduc știrbire în drepturile bisericești față de școalele sale și să pretindă cu energie respectarea limbei românești atât în școalele populare, cât și la catechizarea elevilor cari cercetează școalele de stat. Iar pe episcopi, cari în anii trecuți au păstrat cea mai energică ținută, în ancheta ministrului Berzeviczy, i-a înbărbătat să rămână și pe viitor apostoli adevărați și străjeri neadormiți ai limbei și credinței strămoșești.

Cu privire la catechizarea în școalele militare s'a votat un normativ nou. Tot asemenea pentru organizarea bibliotecilor parohiale.

Proiectul, rămas încă din anii trecuți, despre un plan nou și unitar de învățământ la seminariile teologice și pedagogice, n'a ajuns încă la desbatere, iar regulamentul pentru organizarea învățământului în școalele rurale, pe care consistoriul voia să-l refacă, încă a rămas neatins, pînă cînd se va putea aduce în consonanță cu legea cea nouă a instrucției populare ce se pregătește din partea guvernului.

O problemă, care a dat naștere la discuții îndelungate a fost cenzurarea manualelor de școală. Pentru a se aduce o îmbunătățire și unitate în materialul de învățământ s'a propus, ca numai cărțile cenzurate și aprobate din partea unei comisiuni centrale de specialiști să fie admise în școalele populare.

Dar nici această propunere, ca și aceea a supravegherii instrucției populare prin inspectori școlari statornici, n'a fost norocoasă a ajunge la valoare de conclus.

Cea mai actuală problemă a congresului a fost memorandumul învățătorilor, cari au cerut voie se țină, firește, sub ocrotirea bisericești, un congres didactic confesional, în care să se sfătuiască asupra chipului cum s'ar putea îmbunătăți soarta lor, atât de săracă. Congresul recunoscînd pe deplin îndreptățirea acestei cereri, a supus-o aprecierii serioase a celor mai competenți bărbați de școală din sînul său și a hotărît să ridice leafa învățătorilor la 800 de coroane în comunele mai mari, din mijloacele acestora, iar comunele mici din sporul fondurilor școlare ale diecezelor. În acelaș timp a dat voie și dascălilor să se întrunească în congres pentru a se chibzui și între dînșii cu privire la modalitatea urcării salariilor. Acest congres se va alcătui dintr'o anchetă de bărbați specialiști, esmisă din

toată mitropolia și de cîte un învățător de fiecare protopresbiterat. Să nădăjduim dar, că hotărîrea aceasta va crea o soartă mai vrednică de chemarea apostolică și culturală, atât de grea, a dascălului românesc, din care va urma și un progres mai intensiv pe terenul creșterii și luminării fiilor neamului.

S'a mai decis, ca în anul 1908, cînd se implinesc 100 de ani dela nașterea lui Șaguna, această aniversare să fie serbată cu mare solemnitate. La urmă s'au întregit, prin alegere, unele posturi din consistoriul mitropolitan.

Desbaterile s'au ținut cu toată serioșitatea, la un nivel înalt. La închidere, congresul, prin rostul unui deputat și-a arătat recunoștința față de venerabilul mitropolit, care cu toată greutatea bătrînețelor sale, a condus ședințele cu tact și înțelepciune.

Gh. Tulbure.

*

Dr. Sextil Pușcariu a fost ales profesor extraordinar de limba și literatura română la universitatea din Cernăuți.

Prietinului și tovarășului harnic de muncă îi trimitem sincerile noastre felicitări și-i dorim din tot sufletul să-i ajute Dumnezeu și luminile minții lui să destelenească ogorul cultural al fraților din Bucovina, despre cari am dori s'auzim numai vesti bune și vrednice de trecutul neamului nostru ce se leagă de acea moșie înstreinată.

*

„Revista politică și literară“, ce iese odată pe lună în Blaj, sub conducerea dlui Aurel Ciato, a apărut pînă acuma în 2 numere. Publicul va ști aprecia intențiunile bune ale celor ce-au pornit-o și-i va învrednici de sprijinul ce-l merită. Noi le trimitem urări de viață îndelungată și spornică din cea mai curată inimă, deși nevoia unei noi reviste literare nu o înțelegem, cînd și cele cari există sînt prea multe pentru puterile publicului nostru.

*

Concertul Reuniunii române de muzică din Sibiiu. Reuniunea română de muzică din Sibiiu a dat la 19 oct. în sala dela »Gesellschaftshaus« ultimul concert sub conducerea muzicală a domnului Herman Kirchner, care ales fiind de dirigent al societății corale »Liedertafel« din București, pleacă din mijlocul nostru spre a-și ocupa noua funcție. Noi regretăm din toată inima depărtarea d-lui Kirchner, căci el a dovedit, cît timp a stat în fruntea Reuniunii noastre, că este nu numai de harnic pedagog, ci cu multă dragoste pentru dezvoltarea noastră muzicală, a căutat să contribuie la sporirea repertoriului Reuniunii (destul de mic) prin o seamă de com-

pozițiuni alese, unele scrise chiar în stil și după motive românești. Cu un cuvânt temelile Reuniuneî noastre, așezate la timpul său cu multă grijă și pricepere de măestrul Dima au avut un vrednic cultivător în persoana d-lui Kirchner. Și el ne părăsește tocmai acum, când Reuniunea pare mai bine consolidată ca oricând, capabilă — prin numărul membrilor activi (peste 150) și a materialului de voci — la prestațiuni demne de laurii câștigați în recenta călătorie la București și Craiova.

Concertul despre care raportează, a fost și de astădată la înălțime. Ce-î drept multe piese erau deja cunoscute publicului, cu toate acestea programul n'a fost lipsit nici de câteva interesante noutăți. Așa d. e. »*Rugămintea*« și »*Dimbovița*« de Kirchner: două romane, scrise pentru o voce (mezzo sopran) cu acompaniament de orchestră. Ambele, dar mai ales a doua, e iucată pe baza populară; un fel de »muzică stilizată«, îi zice autorul, care are o singură greșală: lipsa de consecvență în păstrarea firului românesc pînă la sfîrșit. De altcun melodiile sînt frumoase și cîntate dragălaș și cu multă fineță artistică, cum le-am auzit dela doamna Lucia Cosma, lasă în inima fiecăruia impresii din cele mai delicate. Aplauzele au curs șiroi. De geaba d-na Cosma nu s'a lăsat înduplecată nici se repetă vreun cîntec, nici să ne dea ceva nou pe deasupra. De pildă »*Styrienne*«, splendida arie din Mignon, ce bucuros am fi ascultat-o ?!

Un alt frumos punct a fost cel al d-nei Veturia Triteanu: Aria »*Opheliie*« din opera Hamlet de Thomas. — D-na Triteanu ne-a dovedit, că aprecierile călduroase ce i s'au făcut în presa din țară, din prilejul concertelor dela București și Craiova, sînt juste și adevărate. Ovațiunile și florile n'au lipsit nici de astădată, și întreg auditoriul a fost cuprins de un viu entuziasm românesc, cînd mai la urma concertului d-na Triteanu intonă câteva arii populare armonizate.

Reuniunea poate fi mîndră de acestea două soliste ale ei, ambele cîntărețe de primul rang, dar ce privește *felul vocii* lor, deosebite una de cealaltă. Vocea d-nei Cosma e lyrică, duioasă, a d-nei Triteanu are un colorit mai dramatic, e mai expansivă. De aci urmează, că amîndouă se întregesc reciproc și împreună contribuie în chip netăgăduit la înălțarea nimbului concertelor noastre.

Cu simpatie a fost primit și noul cor bisericesc: »Pe tine te lăudăm« de A. Bena. Am remarcat și cu altă ocaziune talentul d-lui Bena în alcătuirea corurilor artistice după motive bisericesti de strană; nădăjduim că în curînd vom putea vesti apariția unei liturgii complete scrise pe asemenea baze.

Dintre corurile a capelle, cari s'au mai cîntat în Reuniune, mi-a plăcut și de astădată foarte mult »*Colinda*« de Ciacovschi: o lucrare măeștră e aceasta, în care i să dă corului nostru un bun prilej de a-și valida deosebita artă de nuansare. »*Morarul*« lui Kiriac câștigă teren și la noi din ce în ce. La dorința generală s'a repetat.

De încheiere încă o noutate: »*Vîntul*« cor mixt cu accomp. de orchestră de H. Kirchner, textul de Carmen Sylva, tradus de Coșbuc. Lucrarea aceasta își are însemnătatea ei deja prin faptul, că e prima »*Sîrbă*« pentru cor. Va se zice ca formă de muzică corală e ceva nou și orchestrată după toate cerințele tehniceî moderne face mult efect. Are însă acelaș păcat: nu prea e românească! Dar și acest rău va dispărea: dl Kirchner în proximele sale lucrări de categoria aceasta, trăind de aci înainte neconținut între români, va reuși să pătrundă mai adînc în spiritul și în farmecele muziceî noastre naționale; căci pricepera o are, asta e incontestabil!

T. B.

*

Immormintarea lui Axente Sever. »*Badea*«, cel din urmă tribun al lăncerilor noștri, s'a dus și el să se uniască cu soții săi de arme: Iancu, Balint, Moldovan, Andreica... Lună, la 13 August n. și-a închis ochii în vechea cetate a Brașovului, unde-și depăna firul vieții, de pe la începutul anilor nouăzeci.

Axente Sever Ioan, fost prefect la 1848/9, s'a născut la 3/15 Aprilie 1821 în Friua, din părinți agricultori. Școalele primare le-a terminat în Blaj, iar cele 5 clase gimnaziale, după sistemul de atunci, în gimnaziul catolic din Sibiiu. La 1842 intră în seminarul teologic din Blaj. În urma procesului Lemenyan îl părăsește însă la 1845 și după doi ani trece în România, ca profesor de limba latină și română. Aici ia parte activă, în 1848, la mișcările pentru libertate și constituție, e numit comisar de propagandă în județul Ilfov și pe urmă e trimis la Craiova, împreună cu Aron Florian, pentru a organiza

județul acesta reacționar, care nu voia să recunoască guvernul provizoriu.

În August 1848, după arestarea lui A. Tr. Laurian și Nicolae Bălășescu, se reîntoarce în Ardeal, ia parte activă la adunarea grănițerilor din Orlat (11 Sept.), și a doua zi, pleacă cu o ceată de 200 feciori la a 3-a adunare dela Blaj.

După proclamarea înarmării generale, are partea de leu în organizarea legiunilor române și contribuie, în mod însemnat, la apărarea Munților-Apuseni și a cetății Alba-Iulia (1849).

După restabilirea ordinei, Axente se așează la Cenade, dar în urma unor denunțări — la ordinea zilei pe-atunci, — e arestat, escortat la Sibiiu și supus unui interogator pentru ascundere de arme, incendiarea Aiudului și a. — După 30 zile de arest, găsit nevinovat, e pus în libertate.

Pe la sfârșitul anului 1850 e chemat la Sibiiu, unde comitele săsesc îi prezintă două decorațiuni împărătești. Axente le refuză și cere drepturi naționale și despăgubire pentru pierderile materiale și jertfele aduse în revoluție. După o mare investigație asupra acțiunii cetelor române din districtul Alba-Iulia, li se dă bisericilor române, la 1852, o despăgubire, din partea statului, de 60,000 fl.

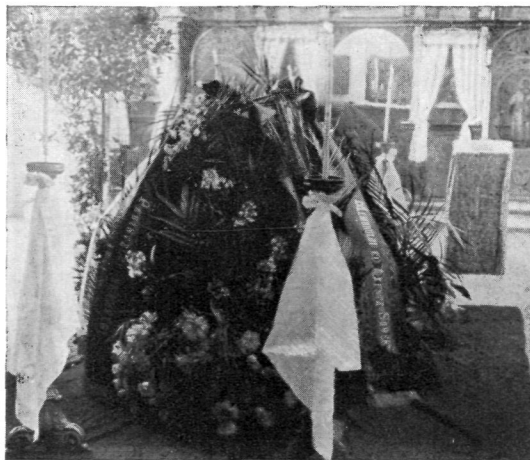
La 21 Iulie 1852, din prilejul venirii împăratului în Transilvania, Axente îl întâmpină pe muntele Găina, îl petrece pînă la Sibiiu și primește aici crucea de aur cu coroana pentru merite, ordinul Francisc Iosif I. cl. III. și ordinul militar rusesc S. Ana cl. III. Intre anii 1851—54 ocupă oficii de stat, iar după retragerea sa din serviciul statului ia parte activă la acțiunile politice-naționale și la mișcările culturale ale noastre.

Pe la începutul anilor 90 se mută la Brașov, de unde era originară soția sa n. Eufrosina Blebea. În Septembrie 1904, văzînd că soția sa e bolnavă, mai bolnavă chiar decît el, s'a hotărît să intre în spital. Inzadar așteptat frate-său Arton Axente, director de școală în Turnu-Severin, inzadar vechiul său prietin, prepozitul I. M. Moldovan din Blaj, să părăsiască spitalul, să vină la ei, la Turnu-Severin, la Blaj, Axente n'avea decît un răspuns: »Cît trăiesc nu vreau să merg de-aici; după ce voi muri însă, doresc să mă duceți la Blaj și să mă înmormîntați acolo.«

Mare mîngăiere a fost pentru Axente faptul că în timpul cît a stat în spital, vechiul său

prietin, prepozitul Moldovan, l-a vizitat de vre-o 5—6 ori.

Luni, la 2 ore p. m., a închis ochii pentru veci. Femeia care-l îngrijia, era tocmai lingă patul lui. Tata Axente deschise ochii, întinse mîna femeii, i-o strînse și mai oftă de două ori adînc... S'a stîns.

Coștiugul împodobit cu cunună.

Dl Petre Popoviciu, a cărui familie era înrudită prin alianță cu tata Axente, însoțit încă de cîțiva tineri, a luat repede toate măsurile spre a se lua masca mortului.

Marți, la 14 August, orele 10, corpul decedatului fu așezat în coștiug, îmbrăcat în negru și împodobit cu cele trei ordine. Rugăciunile, la închiderea coștiugului, le-a rostit prepozitul I. M. Moldovan din Blaj. Coștiugul s'a transportat apoi în capela din Groaveri, unde dl Mihaiu Popoviciu a rostit un discurs funebru pîtrunzător.

La 4¹/₄, după o scurtă ecenie, coștiugul fu dus la gară ca să facă calea pînă la Blaj, și să fie așezat în apropierea cîmpului libertății...

*

Personalități. Dl V. E. Moldovan scrie în Orizontul lucruri cari nu sînt menite să îndrepte, ci să învenineze moravurile sociale. N'am nici o poftă să mă iau cu d-sa la hartă, dar îl întreb prietenește ce țintește cu aluziile nedrepte și cu insultele la adresa tovarășilor săi de odinioară? E convins prietinel că noi o să ne nămolim în interesele mici de oriunde ar fi ele? Sau e convins că vom lucra cîstit și din cea mai curată isuflețire pentru înaintarea noastră culturală?

Să nu se mire nime că iaă în seamă articolul d-lui V. E. Moldovan, punîndu-î întrebări serioase. O fac fiindcă îl cred destul de cinstit ca să revină asupra greșelilor sale. Său presupun dela d-sa atîta cavalerm ca să pășiască pe față și să dovedească punct de punct tot ce-a spus pînă acum în forma nebărbătească de clevețiri.

Așteptăm lămuriri, și din parte-mă sînt gata să-i dau orice fel de răspuns.

*

Asociațiunea publică concurs pentru premiul Andrei Mureșianu de 300 cor.

La concurs se va admite orice lucrare originală de cuprins literar, tipărită în Ungaria în cursul anilor 1905 și 1906.

Concurenții vor avea să înainteze pînă la 31 Decembrie n. a. c., la biroul »Asociațiunii« în Sibii, cinci exemplare din lucrările lor.

*

Sămănătorul. Nr. 34 conține cîteva păreri asupra expoziției, cîtece de Șt. O. Iosif, începutul unei novele de M. Sadoveanu și notele critice ale d-lui I. Scurtu asupra dramei lui M. Eminescu, »Bogdan Dragoș.« În cronică se anunță retragerea d-lui N. Iorga din fruntea revistei.

*

Probleme literare. Așa își botează dl G. Ibrăileanu războiul pornit împotriva studiului »Morala în artă«, din numărul 10—11 a. c. al Luceafărului, pe care noi l-am publicat cu gîndul de a informa publicul asupra unei teorii estetice (artă pentru artă).

Dl G. I. e însă un om șugubeț și bagseamă din răz-bunare vrea să ne compromită că sîntem o revistă fără program și oameni cari habar n'avem cum se conduce o revistă. Ascultați cum glumește acest critic: Articolul »Morala în artă« e profesiunea de credință a Luceafărului în materie de artă. Luceafărul e revista poporului român din Ungaria, prin urmare poporul român din Ungaria e preocupat numai de problema artei pentru artă.

D-sa probabil așteaptă dela noi aceeași logică. Își închipue că ne vom grăbi să-i identificăm vederile cu re-

vista în care scrie și cu poporul român din Regat. Scăpăm însă neamul românesc de dincoace și de dincolo de-o încăierare pentru teoriile estetice și, lăsînd gluma la o parte, întrebăm pe dl Ibrăileanu foarte grav: a) sînt în firea românească apucăturile de cari se servește d-sa în discuție? Da sau ba? — fără sofisme și fără artificii! b) Ce iubește d-sa mai mult: teoriile d-sale sau poporul românesc? Dacă e pentru acest din urmă de ce-și bate joc de firea lui cinstită, care umblă numai pe căi drepte?

Pînă să răspundă să-i dăm unele lămuriri, subtile, cum îi plac d-sale. În acelaș număr în care a apărut »Morala în artă« era o notiță, care promitea o atitudine a revistei Luceafărul față de cele două teorii estetice. Un om de bunăcredință și prietin al logiceii nu putea deci să decreteze un articol venit din afară drept program al revistei: Acelaș bun prietin al logiceii putea să constate cu multă ușurință programul nostru după cei cinci ani de activitate pe cari îi avem în urmă, iar dacă n'a făcut-o nu e de vină nici neamul românesc din ardeal nici »cea mai bună revistă« a lui, ci numai strategia literară a d-lui Ibrăileanu, care ori cît s'ar lăpăda de idoli barbari ai sofismelor e un îndrăzneț adorator al lor. Poate înconștient!

Ca să poată face glume mai multe la adresa noastră, îi declarăm că nu ne grăbim de loc cu aceea atitudine, în firma credință că spusele noastre n'o să pună capăt războiului dintre cele două teorii, după cum nici focurile de pistoale ale minții d-lui I. nu sperie lumea. Ascute-ți deci creioanele ghimpe, și pe mai departe d-le I., pune-ți ochelarii păreriilor incremenite pe nas și scoate-ne ochii cu contrazicerile, numește-ne tribună liberă, nepricepuți, tot ce vreți... fiindcă cum îți vei sara atacurile așa vei înghiți și răspunsurile.

Apărarea d-lui Râmniceanu va urma.

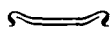
*

Dl Zaharie Bărsan a început un nou turneu artistic prin orașele mai mari dela noi: Blaj, Sibii, Orăștie, Arad, Abrud, Oravița și Brașov. Din venitul acestor reprezentații artistul vrea să-și continue studiile dramatice în Italia la măiesrul E. Novelli. Cei cari nu pot asista la reprezentații și doresc să ajute pe artist, pot trimite sumele la adresa revistei noastre.

*

Statua lui V. Alexandri s'a desvălit la Iași. Revista noastră i-a închinat un număr în vara anului trecut, cînd era să fie desvălirea.

O. C. T.

Dări de seamă.

Carmen Sylva, **Valuri alinate**, traduceri de G. Coșbuc. Minerva, București, 1906. Prețul, Lei: 1.50.

Bogata operă artistică a Reginei poete nu a pătruns după cuviință în cercurile largi ale publicului românesc. Puține dintre scrierile ei au fost norocoase, de pildă »Poveștile Peleșului« cari au cutreerat pînă și bordeele cărturarilor dela sate. Celelalte — cari sînt zeci de vo-

lume, multe traduse în limbile mai culte ale Europei — la noi n'au străbătut. Găsesc o singură explicare, cea de a nu fi fost traduse de scriitorii noștri buni. Aceștia, mirare cum nu s'au gîndit că răspînditoarea literaturii românești și-a numelui românesc în lumea largă, ar merita măcar răsplată de a i se tălmăci scrisul frumos în limba țării, pe care dînsa o iubește sincer.

În acest an jubilar păcatul din trecut l-a ispășit dl G. Coșbuc care ne-a dat un volum de traduceri admirabile sub titlul bătrânesc »Valuri alinate«.

Poetul țărănimii, atât de popular și atât de meșter în întorsătura versului românesc ni-a îmbogățit literatura cu cele mai variate poezii din opera poetului.

Din partea primă a volumului Cîntece și Sonete reproducem:

Trei tovarăși.

Trăiam, tovarăși dragi, uniți mereu,
Bătrînul codru, cîntecul și eu
Și Rinul nostru cel cu mîndre maluri,
Prin nopți cu lună cîntă nu visam:
Cînta pădurea 'n cet, și eu cîntam,
Și Rinul murmurînd cînta din valuri.

Dar soarta mea voit-a să pornesc
În largă lume-o casă să-mi clădesc,
O cas' a mea departe 'n țări străine.
»E greu să-ți lași iubiiți și să pleci —
»Tovarășii dragi, vă las de-acum pe veci
»Tovarășii dragi, veniți și voi cu mine!«

Dar codrul mi-a răspuns: »Noi te iubim,
Dar prea sîntem bătrîni ca să pornim
Pe-un drum așa de lung în lumea mare!
Și Rinul, el mi-a zis: »Ei curg mereu
Pe-un drum ce-l am, rămîi pe malul meu!
Ce vrei acolo 'n neagra 'ndepărtare?«

Ei, biata am plecat pe lungul drum;
La Dunăre departe sînt acum,
Depart-aici, într'alte lumi străine.
Dar iată, că privind în jurul meu,
Te văd zîmbind, tovarăș drag al meu,
Tu, dulce cîntec, ai venit cu mine.

Multe din poeziile volumului sînt duioase aduceri aminte de patria poetului, altele tănuiesc o filozofie tristă și resignată a vieții, o nemulțumire, uneori o revoltă, împotriva legilor aspre ale sorții și ale firii. Cea mai puternică e poemul Iehovah, care — după Balade și Romante — încheie volumul. E povestea rățăitorului Ahasver, a îndoelii de veci, care nu crede pînă nu vede și cunoaște pe Dumnezeu. Cel pribeag după credință se pocăiește și moare, găsind ființa dumnezeiască în iubirea creatoare, în deapăruri statornica lege a firii, pe care a cîntat-o în Carmen și poetul O. Goga.

T. Codru.

*

M. Voileanu, *Cuvîntări ocazionale*, Sibiiu, Tipografia Arhidieceșană 1906. 13 pp. Preț: 2 cor.

O simpatică personalitate de preot cu chemare și bineștiutor al scripturilor vechi se desface cetitorului din volumul de cuvîntări al asesorului M. Voileanu din Sibiiu, unul din puținii cărturari ai clerului nostru mai înalt, cunoscut și din cercetările sale asupra unor momente din trecutul bisericeii Românilor ortodoxi din Ardeal. Rostite la felurite prilejuri mărunte din viața bisericească, aceste cuvîntări sînt lipsite de pretenția unei mai înalte valori

omiletice sau științifice; ele cuprind însă pagini de învățătură frumoase, de povești și îndemnuri bune pentru preoțimea și dascălimea satelor și pentru zidirea morală a credincioșilor dintrînsele.

Unele, cu accente de frumoasă inspirație pentru numele bun al bisericii, zugrăvesc icoana adevăratului preot român; altele pomenesc cu laudă străvechea virtute a neamului de a înălța, și 'n vremile de cea mai neagră urgie, sfinte locașuri de închinare care au fost paza și mângăierea lui prin veacuri și sînt și astăzi tăria nădejdelor noastre de mai bine.

Plină de duioșie și sinceritate e cuvîntare panegirică rostită la groapa acelei »sfielnice, bălaie dascălițe«, care a fost Victoria Goga — sora poetului nostru Octavian, — o dreaptă mucenită a chemării sale, care s'a uscat în floarea tinerețelor, lăsînd o amintire dulce ca mirosul de violele.

Vorbirea de pe urmă, spusă cu prilejul jubileului de 25 de ani al »Reuniunii de muzică din Sibiiu«, cuprinde și o schițare istorică a muzicii, cu însemnătatea ei în cultul bisericesc și 'n viața culturală a poporului nostru, ale cărei roade s'au afirmat atât de măreț cu prilejul înfrățirii corurilor ardeleni la expoziția din București. Limba curată, domoală și bineorînduită.

Bine știind cît sînt de modeste contribuțiile noastre, ale clericilor de dincoace, la sporirea literaturii bisericești, vom aprecia cu recunoștință silințele roditoare ale fiecăruia pe terenul acesta, mai virtuos, că graiul amvonului nostru încă tot nu s'a deslegat, iar puținele ostenele întru vestirea cuvintelor de învățătură ne reamintesc vremurile prorocului, care a zis: »Iată vin zile, și voi trimite foamete pe pămînt, însă nu foamete de pîne, nici secetă de apă, ci foamete de auzirea cuvîntului lui Dumnezeu«. — Pr. Amos C. VIII. v. 11.

Gh. Tulbure.

Bibliografie.

În editura librăriei W. Krafft, Sibiiu, au apărut următoarele calendare:

„Amicul poporului“, calendar ilustrat, cu un cuprins literar. Anul XLVII. Preț: 60 bani.

„Posnașul“, calendar umoristic. Anul XII. Preț: 50 bani.

„Căldindarul Săteanului“. Anul XVI. Preț: 25 bani.

În editura gazetei »Foaia Poporului«, Sibiiu, a apărut:

„Căldindarul Poporului“, cu ilustrațiuni și text literar. Preț: 40 bani.

*

G. Tulbure, *În Școală*. Cuprinde cinci conferințe literare: Dascălul Gheorghe Lazăr, — Arta și religia (note comparative), — Petru Maior (activitatea lui istorică și filologică), — Epitafurile, — Mișcarea literară dela »Luceafărul« cu o reprimă în trecut.

Preț: 1 cor. Se poate comanda dela Librăria arhidieceșană din Sibiiu și dela administrația noastră.

Redactor: OCT. C. TĂSLĂUANU.

AVIZ.

Redacția și administrația noastră s'a mutat la **Sibiu (Nagy-szeben), Schewisgasse 2.** Orice corespondență, mandate ș. a. să se adreseze pe viitor aici.

Ragăm pe toți abonații noștri, rămași în întârziere cu plata, să binevoiască a se achita cât mai în grabă, ca trimiterea revistei să nu sufere întrerapere.

Orice schimbare de adresă, pe viitor, trebuie să fie însoțită de 20 bani (în mărci postale).

Abonamentul va fi și de-acum înainte:

Țugaria:

1 an	12 cor.	Ed. de lux	20 cor.
6 luni	6 „	„ „ „	10 „

Pentru învățători săraci și studenți: 1 an 7 cor.

Străinătate:

1 an	16 cor.	Ed. de lux	25 cor.
6 luni	8 „	„ „ „	13 „

Adm. rev. „Luceafărul“.

Colecțiile „Luceafărul“ complete.

Legătură elegantă în pinză.

Anul I, epuizat.	
Anul II, (1903)	40 cor.
Anul III, (1904)	30 „
Anul IV, (1905)	40 „

Toate trei colecțiile împreună 100 cor. franco.

Colecții incomplete.

Sem. II, 1903, (nrele 9-23)	3 cor.
Sem. II, 1904, (nrele 11-24)	3 „
Sem. II, 1905, (nrele 11-24)	3 „

Cumpărăm „Luceafărul“.

Anul I, (1902), complet sau numerele: 2, 3, 6, 8, 9, 10. (In deosebi nrele 3 și 9-10.)	
Anul II, (1903), 2, 4, 7 și 24.	
Anul III, (1904), 2 și 5.	
Anul IV, (1905), 1, 2, 4, 6, 8 și 10.	

A se adresa administrației noastre.

Pe la sfârșitul lunii va apărea

A. O. Maior

Biblioteca Copiilor

Vol. II.

Ed. rev. „Luceafărul“.

Prețul 1 cor. 60 b. și 20 b. porto.

Cumpărați ilustrate „Luceafărul“, seria de 20 bucăți 1 cor. 20 b. franco.